

Aktiv involvering och funktionshinderråd i Skåne – en kartläggning

Innehåll

Om rapporten.....	3
Sammanfattning.....	4
1. Introduktion.....	6
2. Metoder.....	9
3. Vad är aktiv involvering?.....	11
3.1. Aktiv involvering i folkrätten.....	11
3.2. Aktiv involvering i Sverige.....	14
3.3. Sammanfattning.....	18
4. Aktiv involvering i Skåne idag.....	20
4.1. Organisation och arbetsformer.....	20
4.2. Rådets verksamhet i praktiken.....	24
4.3. Region Skånes funktionshinderråd.....	28
4.4. Sammanfattning.....	29
5. Fallstudier av tre kommuner.....	30
5.1. Trelleborg.....	30
5.2. Höganäs.....	36
5.3. Ystad.....	40
5.4. Sammanfattning.....	44
6. Slutsatser och rekommendationer.....	45
6.1. Slutsatser.....	45
6.2. Rekommendationer.....	47
7. Källor.....	51
Bilaga 1: Enkätfrågor till funktionshinderråden.....	54
Bilaga 2: Intervjuguide fallstudier.....	59
Funka Nu AB.....	61

Om rapporten

Uppdragsgivare:	Länsstyrelsen i Skåne län Emma Melander Borg emma.melander.borg@lansstyrelsen.se
Utredare och författare:	Emil Gejrot emil.gejrot@funka.com
Avtalsnamn:	Konsulttjänster inom mänskliga rättigheter för kvinnor och män med funktionsnedsättning – aktiv involvering i kommuner och landsting, Dnr 821-22109-19
Tidsperiod för uppdraget:	2019-07-08 till 2019-12-31

Sammanfattning

På uppdrag av Länsstyrelsen i Skåne län har Funka undersökt hur Skånes kommuner och Region Skåne arbetar med aktiv involvering av personer med funktionsnedsättning i kommunala och regionala beslutsprocesser. Uppdraget har haft ett särskilt fokus på förekomsten av så kallade funktionshinderråd: Hur är de uppbyggda och i vilken grad möter de funktionshinderrörelsens behov samt nationella och internationella krav? För att undersöka dessa och andra frågor har Funka genomfört skrivbordsefterforskningar, enkätundersökningar och fallstudier med djuplodande analyser i tre utvalda kommuner.

Aktiv involvering är en princip som förekommer i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Syftet är att möjliggöra delaktighet och inflytande för personer med funktionsnedsättning genom de organisationer som företräder dem. Skrivelserna om aktiv involvering har nyligen förklarats närmare i Allmän kommentar nr 7. I Sverige har det redan länge funnits samråd mellan det offentliga och funktionshinderrörelsen, även om formerna för detta varierat något över tid. Detta har beskrivits som en del av Sveriges korporativa tradition – det vill säga, ett nära och formaliserat samarbete mellan staten och civilsamhället. Andra, mer generella former av involvering finns, inte minst deltagandet i allmänna val. På senare år har nya modeller för samråd med och involvering av civilsamhället tagits fram. Myndigheten för delaktighet utvecklar just nu ett särskilt metodstöd för aktiv involvering av personer med funktionsnedsättning.

I Skåne finns det funktionshinderråd i de allra flesta kommuner samt i Region Skåne. Sett till officiella organisations- och arbetsformer är råden ganska likartade, men det finns också kommuner som sticker ut något i detta avseende. I praktiken upplever många av dem som deltar att råden alltför ofta används som rena informationskanaler. Möjligheterna att påverka finns – bland annat då råden används som remissinstanser – men behöver förstärkas. Vidare har de flesta råd en hög medelålder och svårt att få in barns och ungdomars perspektiv. Få råd har ett strategiskt förhållningssätt till jämställdhetsfrågor.

Fallstudier av Trelleborg, Höganäs och Ystad genomfördes. I Trelleborg har funktionshinderrådet nyligen omvandlats till en ren remissinstans. De preliminära resultaten är blandade, men lovande. Utmaningen ligger i att få de lokala funktionshinderorganisationerna att vilja delta under de nya omständigheterna. I Höganäs finns det ett mycket aktivt funktionshinderråd som de senaste åren har kombinerats med ett särskilt handikappombud. Ombudstjänsten har varit mycket uppskattad. Den har dessutom bidragit till att belysa fler och mer individuella perspektiv än dem som framkommer genom funktionshinderföreningarna. I Ystad är funktionshinderrådet sedan en längre tid helt fristående från kommunen. Det har gett funktionshinderrådet större handlingsfrihet, samtidigt som kommunen har varit tvungen att hitta nya sätt att involvera rådet.

Sammantaget finns det väletablerade former för aktiv involvering av personer med funktionsnedsättning i Skånes kommuner och region, men dessa behöver vidareutvecklas och utvidgas för att kunna ta till vara fler perspektiv och ta hänsyn till

förändrade förutsättningar för engagemang i civilsamhället. Funka rekommenderar dels en rad praktiska åtgärder för att göra de existerande funktionshinderråden mer ändamålsenliga, och dels att kommunerna och regionen skapar ytterligare möjligheter för involvering bortom traditionella samråd. Detta kan med fördel ske med hjälp av digitala lösningar. Utgångspunkten måste emellertid vara att de strukturer och processer som inrättas motsvarar funktionshinderrörelsens behov och intressen.

1. Introduktion

”Ingenting om oss utan oss.”

Så sammanfattas en av demokratin mest grundläggande principer: Den som påverkas av den politiska makten har i sin tur en okränkbar rätt att delta i – och påverka – den politiska makten. Liknande tankegångar har förekommit genom historien, men i vår tid förknippas budskapet särskilt med den globala funktionshinderrörelsen. Från 1900-talets mitt och framåt har rörelsen kämpat för att personer med funktionsnedsättning själva ska få komma till tals i samhället, och särskilt i frågor som rör deras egna livssituationer.

Kampen är inte över, men mycket har gjorts för att tillförsäkra personer med funktionsnedsättning ökad delaktighet i samhället. Inte minst har FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning inneburit ett steg i rätt riktning. Just nu får konventionens skrivelse om ”aktiv involvering” särskilt mycket uppmärksamhet, tack vare den allmänna kommentar som implementeringskommittén publicerade i slutet av 2018. Aktiv involvering innebär att den som fattar ett beslut som kan påverka personer med funktionsnedsättning har ett ansvar för att uppsöka och samråda med de organisationer som företräder personer med funktionsnedsättning för att bereda dem möjlighet att påverka beslutet.

Den här rapporten undersöker hur aktiv involvering av personer med funktionsnedsättning sker i Skånes kommuner och region.

1.1. Bakgrund till uppdraget

I november 2017 fick Sverige ett nytt mål och en ny inriktning för den nationella funktionshinderspolitiken. En stor del av ansvaret för att genomföra den nya politiken faller på landets kommuner och regioner. Förutsättningarna för att klara av ett sådant genomförande varierar dock kraftigt mellan olika delar av landet. Regeringen gav därför landets länsstyrelser i uppdrag att tillsammans med Myndigheten för delaktighet (MFD) ge stöd till kommuner och regioner i genomförandet av den nya funktionshinderspolitiken.

Många länsstyrelser bestämde sig för att börja med att undersöka vilket stöd som faktiskt efterfrågades och behövdes. Bland dem var Länsstyrelsen i Skåne län, som gav Funka Nu AB i uppdrag att kartlägga det funktionshinderspolitiska arbetet i Skånes 33 kommuner samt i Region Skåne. Kartläggningen genomfördes vintern 2018/2019 och utmynnade i rapporten *Funktionshinderspolitiken i Skåne – en kartläggning*.¹ Rapporten publicerades av Länsstyrelsen i Skåne våren 2019.

I och med det ökade intresset för ”aktiv involvering” ansåg Länsstyrelsen i Skåne att det fanns ett behov av en kompletterande utredning som fördjupade bilden av hur

¹ Gejrot, E. och Myrsten, E. (2019) Funktionshinderspolitiken i Skåne – en kartläggning. Rapport, Funka Nu AB.

det arbetet bedrivs i Skånes kommuner och region. Än en gång var det Funka som fick uppdraget att genomföra utredningen.

1.2. Uppdraget

Den här rapporten beskriver hur Skånes kommuner samt Region Skåne arbetar med aktiv involvering av personer med funktionsnedsättning. Redan i utgångsläget stod det klart att den vanligaste metoden för att åstadkomma detta var att använda så kallade funktionshinderråd: organiserade samråd mellan kommunen eller regionen och den lokala funktionshinderrörelsen. Följaktligen ägnas en stor del av rapporten åt att beskriva hur dessa råd fungerar. Hur är de uppbyggda? Vem kommer till tals i råden? Hur väl fungerar de? Särskild vikt fästs vid hur råden arbetar med att lyfta fram barn- och jämställdhetsperspektiven.

Rapporten är uppdelad i sex kapitel. Kapitel ett och två introducerar uppdraget och förklarar vilka metoder som har tillämpats.

Kapitel tre – Vad är aktiv involvering ger en djupare bakgrund till begreppet aktiv involvering och hur det används i funktionsrättskonventionen. Diskussionen lutar sig framför allt mot Allmän kommentar nr. 7 om personer med funktionsnedsättnings deltagande i politiska processer, som publicerades av FN:s funktionsrättskommission år 2018. Kapitel 3 går också igenom hur delaktighet och aktiv involvering har utvecklats i Sverige, hur det ser ut i nuläget och hur det kommer att utvecklas framöver.

Kapitel fyra – Aktiv involvering i Skåne idag är en genomlysning av hur Skånes kommuner och Region Skåne arbetar med aktiv involvering av personer med funktionsnedsättning, sett huvudsakligen genom bruket av funktionshinderråd. Den första delen av kapitlet beskriver hur samråden är uppbyggda och ska fungera enligt gällande styrdokument. Den andra delen av kapitlet ställer teorin mot praktiken genom att presentera resultaten av den enkätundersökning som genomförts med ledamöter av Skånes funktionshinderråd. Bland annat diskuteras arbetet med att lyfta fram barns rättigheter samt jämställdhetsarbetet. Kapitel fyra innehåller även en separat diskussion om hur formerna för samråd fungerar i Region Skåne.

Kapitel fem – Fallstudier av tre kommuner presenterar fördjupad information om arbetet med aktiv involvering i Trelleborg, Höganäs och Ystad. Fallstudierna utgår från djupintervjuer med personer som är involverade i samråden mellan kommunerna och funktionshinderrörelsen.

Kapitel sex – Slutsatser och rekommendationer sammanfattar utredningen och drar ett antal slutsatser. Utifrån slutsatserna ger Funka också rekommendationer för fortsatt arbete. Rekommendationerna handlar dels om vilket stöd länsstyrelsen kan och bör ge i framtiden, men också om hur kommunerna kan lägga upp sitt arbete med aktiv involvering av personer med funktionsnedsättning.

1.3. Definitioner

Begreppen som används av och om funktionshinderrörelsen har förändrats mycket på senare år, och det är förmodligen en utveckling som kommer att fortsätta. I den här rapporten talar vi om **personer med funktionsnedsättning** när det handlar om målgruppen och **funktionshinder** när det handlar om ett möte mellan individ och miljö. FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning kallas här för **funktionsrättskonventionen**. Vi använder däremot **funktionshinderrörelsen** för att beskriva de organisationer och individer som arbetar för att beskydda och utöka rättigheter för personer med funktionsnedsättning, eftersom detta fortfarande är den mest vedertagna beteckningen på svenska.

På samma sätt använder vi genomgående benämningen **funktionshinderråd** för att beskriva de samrådsorganisationer där det offentliga och funktionshinderrörelsen möts. Kommuner och regioner i Skåne och i andra delar av landet använder egentligen en mängd olika namn: handikappråd, tillgänglighetsråd, råd för funktionsnedsatta och så vidare.

Aktiv involvering är ett nyckelbegrepp i rapporten. Det syftar här på en målsättning om att personer med funktionsnedsättning ska ges möjlighet att delta i beslut som påverkar dem själva. I den bemärkelsen har "aktiv involvering" sitt ursprung i funktionsrättskonventionen. Begreppet diskuteras i mer detalj i kapitel 3 i rapporten.

I direkta citat kan andra begrepp förekomma, beroende på hur intervjupersoner och enkätrespondenter har valt att uttrycka sig.

2. Metoder

Utredningen omfattar i huvudsak tre delar. Den första delen beskriver aktiv involvering i ett internationellt, ett nationellt och ett skånskt perspektiv. Den andra delen är en fullständig genomlysning av hur var och en av Skånes 33 kommuner samt Region Skåne arbetar med aktiv involvering av personer med funktionsnedsättning. Den tredje delen utgörs av fallstudier av tre skånska kommuner från var och en av de tre huvudgrupperna i den kommungruppsindelning som tagits fram av Sveriges kommuner och landsting (SKL).² Här har vi valt att undersöka Trelleborg (huvudgrupp A, storstäder och storstadsnära kommuner), Höganäs (grupp B, större städer och kommuner nära större stad) och Ystad (grupp C, mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner). Skälen till att valet föll på just dessa tre kommuner diskuteras närmare i kapitel 5.

I utredningen har vi tillämpat tre metoder för informationsinsamling:

- Skrivbordsefterforskningar
- Enkätundersökning
- Fördjupande intervjuer i utvalda kommuner

Skrivbordsefterforskningar avser allt utredningsarbete som vilar på publicerat material. Hit räknas böcker och andra trycksaker, men även digitalt stoff. För den här utredningen har kommunernas och regionens webbplatser varit särskilt viktiga källor. Genom dem har vi kunnat samla in reglementen, protokoll och förteckningar över deltagare i de lokala funktionshinderråden. Där det saknas publicerad dokumentation har vi i vissa fall begärt ut detta genom förvaltningens registrator, med stöd av offentlighetsprincipen (TF 2 kap. 1 §).

Enkätundersökningen utformades för att samla in information om hur kommunerna och regionen arbetar med aktiv involvering av personer med funktionsnedsättning – framför allt genom funktionshinderråd, men också på andra sätt. Frågorna berörde också i vilken mån arbetet tog hänsyn till barns rättigheter samt jämställdhet mellan kvinnor och män. Enkäten hade tre huvudsakliga målgrupper: representanter för funktionshinderörelsen, tjänstepersoner i kommunal eller regional förvaltning och kommunala eller regionala förtroendevalda. En länk till den webbaserade enkäten skickades ut till de kommunala kontaktpersoner som identifierats av Länsstyrelsen i Skåne län. Kontaktpersonerna uppmanades att svara på enkäten själva samt att vidarebefordra den till medlemmarna av det lokala funktionshinderrådet. Utöver detta tog vi även kontakt med ett flertal lokala funktionshinderorganisationer och bad dem att skicka enkäten till sina representanter i de lokala funktionshinderråden – något flera organisationer också gjorde, om än inte alla. De specifika frågor som ställdes i enkäten går att ta del av i bilaga 1 till den här rapporten.

² SKL (2016) Kommungruppsindelning 2017.

Metoder

De **fördjupande intervjuerna** genomfördes med personer med insyn i arbetet med aktiv involvering i de tre utvalda kommunerna. I utgångsläget var målsättningen att prata med åtminstone fem personer – en tjänsteperson, en politiker och tre representanter för den lokala funktionshinderrörelsen – i var och en av de tre kommunerna.

Rapporten innehåller en större mängd citat från enkäterna och intervjuerna. Citaten har i vissa fall redigerats för att öka läsbarheten. Den avsedda innebörden förblir dock densamma.

Utredningen genomfördes mellan september och november 2019.

3. Vad är aktiv involvering?

Det här kapitlet ger en överblick av vad aktiv involvering innebär utifrån hur begreppet används i funktionsrättskonventionen. Kapitlet går också igenom hur aktiv involvering fungerar i Sverige, både historiskt och i nuläget, med ett särskilt fokus på uppkomsten av funktionshinderråden som korporativ struktur. Kapitlet avslutas med en kort presentation av svenska modeller för aktiv involvering som är under utveckling.

3.1. Aktiv involvering i folkrätten

Möjligheterna för personer med funktionsnedsättning att delta i samhället har förändrats dramatiskt under de senaste årtiondena. Längre dominerade ett exkluderande synsätt, i såväl Sverige som i resten av världen. Personer med funktionsnedsättning betraktades som vårdobjekt, och i den mån de själva fick delta i politiska processer var det på majoritetssamhällets villkor. Efterhand växte dock ett mer inkluderande perspektiv fram, mycket tack vare den globala funktionshinderrörelsens enträgna arbete för likaberättigande för personer med funktionsnedsättning.

Ett av de viktigaste resultaten av denna utveckling är FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (Funktionsrättskonventionen, 2006). Tanken om delaktighet – det som inom funktionshinderrörelsen sammanfattas som ”ingenting om oss utan oss” – genomsyrar konventionen, men uttrycks kanske tydligast i artikel 3, som slår fast ”fullständigt och faktiskt deltagande och inkludering i samhället” som en allmän princip.³

Vad detta innebär i praktiken framgår inte minst av artikel 4.3, enligt vilken konventionsstaterna har följande åtagande:

I utformning och genomförande av lagstiftning och riktlinjer för att genomföra denna konvention och i andra beslutsfattande processer angående frågor som berör personer med funktionsnedsättning ska konventionsstaterna nära samråda med och aktivt involvera personer med funktionsnedsättning, däribland barn med funktionsnedsättning, genom de organisationer som företräder dem.⁴

En liknande formulering förekommer i artikel 33.3, i samband med regler om hur konventionsstater ska genomföra konventionen och övervaka hur väl den efterlevs:

Det civila samhället, särskilt personer med funktionsnedsättning och de organisationer som representerar dem, ska involveras i och fullt ut medverka i övervakningsförfarandet.⁵

I båda fallen handlar det om att personer med funktionsnedsättning ska ha möjlighet att påverka i politiska frågor som rör dem själva. I artikel 4.3 specificeras det även att möjligheten ska erbjudas ”aktivt”. Med andra ord räcker det inte med att ha kanaler

³ Konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. SÖ 2008: 26.

⁴ Ibid.

⁵ Ibid.

Vad är aktiv involvering?

för involvering som personer med funktionsnedsättning själva kan söka upp: beslutsfattare måste vinnlägga sig om att personer med funktionsnedsättning blir inbjudna att tycka till.

Artikel 4.3 specificerar inte hur aktiv involvering ska åstadkommas, mer än att slå fast att den ska gå ”genom de organisationer som företräder” personer med funktionsnedsättning. I jämförelse är artikel 33.3 mer allmänt hållen: ingenting sägs om att involveringen ska vara ”aktiv” och man öppnar för att personer med funktionsnedsättning ska kunna påverka även utanför en formell organisationsstruktur. Till skillnad från artikel 4.3 nämns inte heller barnperspektivet.

Allmän kommentar nr 7

För att underlätta genomförandet av internationella konventioner på nationell nivå publicerar FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning så kallade allmänna kommentarer. De ger utförligare förklaringar till särskilt viktiga begrepp och principer som används i konventionstexter. Hittills finns det sju allmänna kommentarer till funktionsrättskonventionen. Den senaste kommentaren, som publicerades i november 2018, fördjupar funktionsrättskonventionens skrivelser om delaktighet. I synnerhet ger kommentaren vägledning åt konventionsstaterna om hur de bör tolka och tillämpa artikel 4.3 och artikel 33.3.⁶

Kommentaren avhandlar fyra övergripande frågor:

- Hur ska begreppen som används i 4.3 och 33.3 uttolkas?
- Vilka åtaganden innebär 4.3 och 33.3 för konventionsstaterna?
- Hur hänger 4.3 och 33.3 samman med andra skrivelser i konventionen?
- Hur ska 4.3 och 33.3 implementeras på nationell nivå?

Frågan om varför aktiv involvering är viktigt besvaras däremot inte lika tydligt av kommentaren. Deltagande i allmänhet beskrivs som ”förenligt med det tillvägagångssätt som baserar sig på mänskliga rättigheter i offentliga beslutsprocesser”, och som något som ”säkerställer god samhällsstyrning och social ansvarsskyldighet”.⁷ En närmare diskussion av innebörden av detta erbjuds dock inte.

En betydande del av kommentaren vigs istället åt att diskutera innebörden av ”de organisationer som företräder [personer med funktionsnedsättning]” (*representative organizations*) i artikel 4.3. Här finns ett behov av ökad tydlighet. Folkrättsexperter beskriver nämligen funktionsrättskonventionen som unik i ett viktigt avseende: inga

⁶ Committee on the Rights of Persons with Disabilities (FN). General comment No. 7 (2018) on the participation of persons with disabilities, including children with disabilities, through their representative organizations, in the implementation and monitoring of the Convention. Alla citat från kommentaren i denna rapport har översatts av författaren. Myndigheten för delaktighet förbereder just nu en officiell översättning av kommentaren till svenska som väntas vara färdig i december 2019, enligt myndighetens informationstjänst.

⁷ Ibid.

Aktiv involvering och funktionshinderråd i Skåne

andra internationella överenskommelser om mänskliga rättigheter skapar liknande mandat för civilsamhället.⁸

Kommittén lägger därför fram en rad specifika kriterier för de organisationer som ska involveras i beslutsprocesser. Särskilt viktigt är kravet på att organisationerna i fråga inte bara ska arbeta för personer med funktionsnedsättning, utan också i möjligaste mån bestå av personer med funktionsnedsättning:

[Organisationerna] kan bara vara de som leds, drivs och styrs av personer med funktionsnedsättning. En tydlig majoritet av deras medlemmar bör rekryteras bland personer som själva har funktionsnedsättning.⁹

Det är rimligt att utgå ifrån att kommittén här definierar ”personer med funktionsnedsättning” i enlighet med artikel 1 i konventionen.¹⁰ Även anhörigorganisationer ska kunna involveras i beslutsprocesser, men kommittén anser att deras roll bör bestå av att möjliggöra delaktighet och självbestämmande för personer med funktionsnedsättning, till exempel genom stöd i att fatta beslut (*supported decision-making*).¹¹ Detta är av särskild vikt när det gäller att involvera barn med funktionsnedsättning, som artikel 4.3 uttryckligen kräver.

När ska då dessa organisationer involveras? Artikel 4.3 slår tydligt fast att aktiv involvering alltid krävs när det gäller genomförandet av konventionen, men skrivelsen ”andra beslutsfattande processer angående frågor som rör personer med funktionsnedsättning” är vagare. Kommentaren beskriver innebörden av detta något svepande: skrivelsen

... täcker det fullständiga spannet av lagstiftningsåtgärder, administrativa och andra åtgärder som direkt eller indirekt kan påverka rättigheter för personer med funktionsnedsättning.¹²

Lite senare ger dock kommentaren exempel på vilka frågor det kan handla om. Frågor som påverkar personer med funktionsnedsättning direkt är till exempel socialförsäkringar, personlig assistans och tillgänglighetskrav; till frågor som påverkar indirekt hör bland annat rösträtten och tillsättningen av vissa administrativa organ.¹³

Artikel 33, om nationellt genomförande och övervakning av konventionen, ska enligt kommentaren ”läsas och förstås som ett komplement till artikel 4.3.” Mer konkret menar kommittén att artikel 33.3 ”antyder att konventionsstaterna ska stödja och

⁸ Se t.ex. Meyers, Stephen (2016) ”NGO-ization and Human Rights Law: The CRPD’s Civil Society Mandate.” *Laws* 5(21).

⁹ General comment No. 7, para. 11.

¹⁰ Funktionsrättskonventionen, art. 1: ”Personer med funktionsnedsättning innefattar bl.a. personer med varaktiga fysiska, psykiska, intellektuella eller sensoriska funktionsnedsättningar...”

¹¹ General comment No. 7, para. 12(d). Rätten till stöd i att fatta beslut utgår även från konventionens artikel 12 – Likhet inför lagen.

¹² *Ibid.*, para. 18.

¹³ *Ibid.*, para. 20.

Vad är aktiv involvering?

finansiera förstärkningen av civilsamhällets kapacitet.” I fråga om hur artikel 33.3 ska omsättas i praktiken drar kommentaren inte lika långtgående slutsatser:

Inkluderingen av personer med funktionsnedsättning i den oberoende övervakningsmekanismen och dess arbete kan utformas på olika sätt, till exempel genom mandat i styrelserna för eller genom samrådsorgan till de oberoende övervakningsmekanismerna.¹⁴

Sammantaget skapar skrivelserna om aktiv involvering, så som de förklaras i kommentaren, ett långtgående ansvar för organ i offentlig sektor: personer med funktionsnedsättning ska vara delaktiga i och ha inflytande över såväl utformning som uppföljning av politiska beslut. Den grundläggande teorin är dock att aktiv involvering i längden underlättar det politiska arbetet genom att beslutsgången redan från början inkluderar alla upptänkliga perspektiv. Med tillgänglighet i blickfånget från första början – ett tillvägagångssätt som vanligtvis kallas universell utformning – kan man undvika extra kostnader för anpassningar i efterhand.

3.2. Aktiv involvering i Sverige

Den form av aktiv involvering som beskrivs i konventionen och kommentaren – enligt vilken personer inom en viss grupp bjuds in att påverka politiska beslut genom civila intresseorganisationer – är välbekant i Sverige. Det talas ibland om att Sverige har en ”korporativ tradition”, vilket här syftar på att icke-statliga organisationer deltar i den offentliga beslutsprocessen under officiella former. Ett typexempel på detta är arbetsmarknadspolitiken, där både fackföreningar och arbetsgivarorganisationer har tydligt föreskrivna roller i lagstiftnings- och regleringsprocesser.¹⁵

Modellen har under lång tid också tillämpats på det funktionshinderspolitiska området. Rådgivande organ som representerar personer med funktionsnedsättning gentemot lagstiftare och myndigheter började dyka upp under sextiotalet. Redan 1965 bildades Statens handikappråd (SHR) som inledningsvis hade till uppgift att förmedla funktionshinderrörelsens ståndpunkter i politiska frågor till beslutsfattare.

Utvecklingen påskyndades av 1970 års handikapputredning. I slutbetänkandet *Bättre socialtjänst för handikappade* menade utredaren att det var ”angeläget att ett samordnings- och kontaktorgan i handikappfrågor skapas i varje kommun.” Liknande ”handikappråd” – namnet som utredaren rekommenderade – borde också instiftas på länsnivå.¹⁶

Beslutsfattare i kommuner och landsting hörsammade utredarens förslag. Enligt en rapport från SHR år 1978 fanns det redan vid den tidpunkten funktionshinderråd i

¹⁴ Ibid., para. 34–41.

¹⁵ Se t.ex. Rothstein, Bo (1992) *Den korporativa staten. Intresseorganisationer och statsförvaltning i svensk politik*. Stockholm: Norstedts. En utförligare beskrivning av den korporativa traditionen ges i Johansson, H., Johansson L. Scaramuzzi, R (2011) *Mellan deltagande och inflytande: En kartläggning av brukarråd i Skånes kommuner*. Meddelande från Socialhögskolan, Lunds universitet, 2011:3, s. 17–20.

¹⁶ SOU 1970: 64. *Bättre socialtjänst för handikappade*, s. 31–32

Aktiv involvering och funktionshinderråd i Skåne

245 av 278 svenska kommuner.¹⁷ Något senare upprättades även funktionshinderråd under ett flertal statliga myndigheter, däribland Försäkringskassan, Socialstyrelsen, Skolverket och Arbetsförmedlingen. Det saknas en exakt siffra på antalet funktionshinderråd under myndigheter i dagsläget. På sin hemsida uppger emellertid Funktionsrätt Sverige (tidigare HSO), landets största paraplyorganisation för funktionshinderföreningar, att de finns representerade i samråd under ett tjugotal olika myndigheter.¹⁸

I och med att fler funktionshinderråd instiftades under olika offentliga organ ändrades förutsättningarna för ett generellt samrådsorgan. Gradvis utvecklades SHR till att bli en mer renodlad utredningsmyndighet, tills den till slut lades ner år 1994 efter nästan trettio års verksamhet. En del av dess uppgifter fördes över till den nya Handikappombudsmannen (HO), som skulle bevaka personer med funktionsnedsättnings intressen. HO lades i sin tur ner till förmån för Myndigheten för handikappolitisk samordning (Handisam) 2004, som bara åtta år senare ersattes av den nuvarande Myndigheten för delaktighet.

Några år efter nedläggningen av SHR inrättades emellertid ett nytt samråd på funktionshinderområdet: Regeringens handikappdelegation. Delegationen sorterar under Socialdepartementet men har återkommande träffar med statsråd från olika departement. 2012 ändrades namnet till Funktionshindersdelegationen. I nuläget utgörs delegationen av representanter för tre olika paraplyorganisationer: Funktionsrätt Sverige, Federationen Lika Unika och Nätverket Unga för Tillgänglighet (NUFT).¹⁹ Sommaren 2019 kom beskedet att Lika Unika upphör som organisation, och det är oklart hur medlemsförbunden – bland dem Synskadades riksförbund och Hörselskadades riksförbund – ska representeras i Funktionshindersdelegationen i framtiden.²⁰

I jämförelse med riksnivån har de lokala funktionshinderråden varit mer stabila över tid, och finns än idag i den överväldigande majoriteten av landets kommuner och regioner. Detta är trots att lagen inte kräver att en sådan instans ska finnas – så som fallet är i Norge. Sedan mer än ett decennium tillbaka kräver grannlandet att funktionshinderråd ”eller annan representationsstruktur” ska finnas i varje kommun och region.²¹ Med tanke på att de norska kommunerna är många fler till antalet än i Sverige är det ett ambitiöst krav.

I Sverige utmanas funktionshinderråden av ett sjunkande engagemang i föreningslivet. Inte minst eftersom allt färre barn och unga deltar i de organisationer

¹⁷ Wigzell, K. och Larsson, R. (1978) Rapport om handikappråd: en undersökning av handikappråd i kommuner och län. Statens handikappråd.

¹⁸ Funktionsrätt Sverige. Här finns vi representerade, <https://funktionsratt.se/vart-arbete/har-finns-vi-representerade/> [Besökt 190823].

¹⁹ Nordens välfärdscenter. Funktionshinderpolitik i Norden – Ländernas nationella strategier. <https://nordicwelfare.org/funktionshinder/funktionshinderspolitik-i-norden/> [190902].

²⁰ Lika Unika (2019) Lika Unika slutspurtar och går i mål vid årsskiftet. <https://www.likaunika.org/Lika-Unikas-nyheter.html?news=46281> [190930].

²¹ Lov om råd eller anna representasjonsordning i kommunar og fylkeskommunar for menneske med nedsett funksjonsevne m.m 17. Juni 2005 nr. 8. Ersätts av ny kommunallag fr.o.m. 2020.

Vad är aktiv involvering?

som företräder personer med funktionsnedsättning. En rapport från Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) från år 2014 pekar på att antalet bidragsgrundande barn- och ungdomsmedlemmar i funktionshinderorganisationer minskat från omkring 15 000 under 1990-talet till under 10 000 från 2004 och framåt.²² På sikt kan detta komma att påverka återväxten i funktionshinderråden, eftersom det är just organisationerna som väljer ledamöter. Redan idag finns det dock tecken på att organisationernas åldrande medlemskap får konsekvenser för vilka frågor som tas upp (vilket diskuteras vidare i nästa kapitel).

Andra former av aktiv involvering

Kan personer med funktionsnedsättning delta i den svenska politiska processen även utanför de korporativa strukturerna – det vill säga, utan att vara medlemmar av föreningar? Insynen i hur beslut fattas är överlag god, och har på många sätt blivit bättre i och med den pågående digitaliseringen av samhället. Landets politiska församlingar publicerar beslutsunderlag och direktsänder sammanträden på sina webbsidor. De har också tagit steg för att göra materialet tillgängligt för alla medborgare, med eller utan funktionsnedsättning.²³

Insyn är dock inte liktydigt med inflytande, och i det senare avseendet har Sverige inte kommit lika långt i utvecklingen. De senaste åren har flera länder skapat plattformar för medborgarinflytande på webben. Storbritannien, för att nämna ett exempel, har sedan 2006 haft ett mycket populärt webbaserat system för e-petitioner. Alla brittiska medborgare kan lägga upp förslag och när dessa når ett visst antal signaturer måste regeringen eller parlamentet ta ställning till dem.²⁴ Något liknande system finns än så länge inte på nationell nivå i Sverige.²⁵

Slutligen finns det utrymme för förbättringar vad gäller den mest grundläggande formen av involvering i politiken: att rösta i allmänna val. Statistiska centralbyråns (SCB) analys av valdeltagandet 2018 visade att något färre personer med funktionsnedsättning röstade jämfört med den övriga befolkningen. Valdeltagandet var inte minst lågt bland personer med nedsatt rörelseförmåga – mellan 35 och 40 procent av personerna i gruppen röstade inte i riksdagsvalet.²⁶

Rösträtten utvidgades 1989 till att även omfatta vuxna personer som ditintills varit omyndigförklarade (vilket för övrigt innebär att det var först då Sverige i egentlig mening fick allmän och lika rösträtt). Valdeltagandet i de berörda grupperna – främst personer med intellektuell funktionsnedsättning – ligger emellertid kvar på mycket låga nivåer. Organisationen FUB menar att en orsak är målgruppens osäkerhet inför

²² Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2014) Fokus 14: Ungas fritid och organisering, s. 141.

²³ Nyligen infördes även bindande krav på webbtillgänglighet för offentlig sektor genom Lag (2018:1937) om tillgänglighet till digital offentlig service.

²⁴ Petitions – UK Government and Parliament. <https://petition.parliament.uk> [Besökt 190828].

²⁵ Karlsson, Martin, Åström, Joachim (2015) Kan e-petitioner utveckla den representativa demokratin? I: Låt fler forma framtiden! Forskarantologi, SOU 2015:96, s. 571.

²⁶ Statistiska centralbyrån (2019) Deltagandet i de allmänna valen 2018. Rapport, s. 53.

Aktiv involvering och funktionshinderråd i Skåne

hur själva rösthandlingen går till, men också att det ibland handlar om att omgivningen inte vet om att personerna i målgruppen faktiskt har rösträtt.²⁷

Ett annat exempel på tillkortakommanden i valsystemet är av mer teknisk natur. Personer med synnedsättning har länge påpekat att de inte åtnjuter full valhemlighet eftersom de inte kan personrösta utan att ta hjälp av en valförrättare.²⁸ Riksdagen har uppmanat regeringen att ta fram en lösning på problemet, men detta har hittills inte skett.²⁹

Aktiv involvering i Sverige framöver

På riksnivå bedrivs just nu ett arbete för att utveckla funktionshinderspolitiken i allmänhet och formerna för aktiv involvering av personer med funktionsnedsättning i synnerhet. En drivkraft bakom detta arbete är det beslut som riksdagen fattade hösten 2017 om ett nytt nationellt mål och en ny inriktning för den nationella funktionshinderspolitiken.³⁰ Som bekant fick länsstyrelserna därefter i uppdrag att ge stöd till kommunernas och regionernas genomförande av den nya politiken. Regeringen ansåg emellertid även att en mer övergripande styrning av den nya politiken behövdes. Därför tillsattes i slutet av 2017 den så kallade Styrutredningen för funktionshinderspolitiken, som avslutades med ett slutbetänkande som publicerades i april 2019.

I slutbetänkandet lyfter utredaren bland annat vikten av ”meningsfulla och resultatnriktade former för samråd och aktiv involvering”.³¹ Utredaren påpekar också att det finns ett behov av att vidareutveckla dessa former, och rekommenderar att samråd om funktionshinderspolitikens genomförande bör ske på ett av tre sätt:

1. *Konsultation* – det vill säga, att individer och organisationer får möjlighet att yttra sig var och en för sig – eller
2. *Dialog* – det vill säga, att individer och organisationer möts för att diskutera frågor men utan att ha som mål att komma överens – eller
3. *Inflytande* – det vill säga, att individer och organisationer deltar i utvecklingen av lösningar på problem som identifieras gemensamt.³²

Graden av involvering av civilsamhället i politiska beslut ökar successivt från ett steg till nästa. Modellen är en förenklad version av SKL:s delaktighetstrappa, som även inkluderar ”information” som lägsta steg och ”medbeslutande” som högsta steg.³³

²⁷ ”Så ska valdeltagandet bland personer med intellektuell funktionsnedsättning öka”. SVT Nyheter, 29 april 2018. <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/stockholm/fub-stockholm> [Besökt 190828].

²⁸ ”Personrösta hemligt omöjligt för synskadad”. Sveriges Radio, 11 september 2010. <https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=3995195> [Besökt 190828].

²⁹ Konstitutionsutskottets betänkande 2015/16:KU14.

³⁰ Riksdagen. Socialutskottets betänkande 2017/18:SoU5.

³¹ SOU 2019:23. Styrkraft i funktionshinderspolitiken, s. 129.

³² Ibid., s. 133.

³³ Sveriges kommuner och landsting (2019) Medborgardialog i styrning, s. 14–16.

Vad är aktiv involvering?

Delaktighetstrappan är i sin tur en förenklad och omarbetad version av Sherry Arnsteins delaktighetsstege, en välkänd teoretisk modell sedan 1960-talet.³⁴

Förutom den förenklade delaktighetstrappan anser utredaren även att offentliga aktörer bör dra nytta av den Europeiska koden för idéburna organisationers medverkan i beslutsprocesser.³⁵ Koden togs fram av INGO-konferensen (*International Non-Governmental Organisations*, internationella icke-statliga organisationer) vid Europarådet, och har även den präglats av Arnsteins delaktighetsstege. Europeiska koden är dock mer komplex i och med att den förutom nivåer av deltagande också identifierar sex steg i beslutsprocesser:

1. Fastställande av agendan	4. Genomförande
2. Formulering	5. Granskning
3. Beslut	6. Omformulering

För varje deltagandenivå och beslutssteg rekommenderas en eller flera praktiska metoder för involvering.³⁶ På så sätt är Europeiska koden ett handfast verktyg för verksamhetsutveckling för organisationer och myndigheter.

Europeiska koden har dock inte utvecklats med funktionshinderrörelsen särskilt i åtanke. Bland annat därför arbetar Myndigheten för delaktighet just nu med att ta fram ett metodstöd för aktiv involvering av personer med funktionsnedsättning i beslutsprocesser. Metodstödet, som förväntas publiceras under 2020, kommer vara en viktig resurs för kommuner och regioner som vill skapa bättre förutsättningar för inflytande och delaktighet i den lokala funktionshinderspolitiken.³⁷

3.3. Sammanfattning

Funktionsrättskonventionens artiklar 4.3 och 33.3 etablerar aktiv involvering av personer med funktionsnedsättning som en skyldighet för alla organ i offentlig sektor. Det kan uppfattas som ett betungande ansvar, men i längden ska principen också gagna beslutsfattare genom att minska behovet av dyra justeringar i efterhand.

Jämfört med många andra konventionsstater befinner sig Sverige i ett gynnsamt läge för att leva upp till artiklarna. Det har under lång tid funnits officiella samråd med funktionshinderrörelsen på såväl riks- som region- och kommunnivå, och de kommer antagligen att finnas kvar. Utmaningen här ligger snarare i att blåsa nytt liv i samråden och förnygra, vidareutveckla samt, om möjligt, komplettera.

Nya mallar och stöd kan bidra till detta arbete, men det kommer också vara nödvändigt att ha en förståelse för vilka specifika utmaningar och hinder som uppstår

³⁴ Arnstein, S. (1969) "A Ladder of Citizen Participation", *Journal of the American Planning Association*, 35: 4, s. 217.

³⁵ Europarådet (2009) Europeisk kod för idéburna organisationers medverkan i beslutsprocessen. Den svenska översättningen tillhandahålls av MUCF, se <https://www.mucf.se/publikationer/europeisk-kod-ideburna-organisationers-medverkan-i-beslutsprocessen>.

³⁶ Ibid. Se särskilt s. 28–29, "Matris för medverkan i beslutsprocessen".

³⁷ E-postkonversation med MFD, november 2019.

Aktiv involvering och funktionshinderråd i Skåne

i det nuvarande arbetet med samråd med funktionshinderrörelsen. Som ett led i detta presenterar nästa kapitel en genomlysning av nuläget i Skånes kommuner och regioner.

4. Aktiv involvering i Skåne idag

Även i Skåne sker involvering i beslutsprocesser ofta genom organisationer i civilsamhället – i det här fallet organisationer för personer med funktionsnedsättning i länet och kommunerna. Uppskattningsvis har Skåne ett fyrtiotal olika funktionshinder- eller patientorganisationer, med över 150 lokalföreningar. Det finns ingen exakt sammanställning av vilka funktionshinderorganisationer som finns i Skåne. Ofta rör det sig om små föreningar med flytande strukturer, och enskildas engagemang kan vara avgörande för organisationens fortlevnad. Många organisationer, men inte alla, ingår i paraplyorganisationen HSO Skåne. Enligt HSO Skåne själva organiserar deras medlemmar omkring 40 000 personer i länet.³⁸

De flesta av Skånes kommuner har funktionshinderråd i någon form. Det exakta antalet har varierat något de senaste åren, men för närvarande finns det funktionshinderråd i 29 av 33 kommuner, samt ett centralt råd i Region Skåne. I vissa fall har råden varit mycket långvariga – Malmös funktionshinderråd firar 50 år under 2019³⁹ – medan de i andra fall har återuppväckts efter längre uppehåll.

I ett par kommuner saknas funktionshinderråd i egentlig mening. I Burlövs kommun har Rådet för funktionshinderfrågor varit vilande sedan 2016. Nu har man beslutat att ersätta detta med ett så kallat ”inflytanderåd” där funktionshinderorganisationer och pensionärsorganisationer ska sammanträda gemensamt. Inflytanderådets organisation och arbetsformer ska likna de som gällde för det tidigare funktionshinderrådet, men det återstår att se vilket utfall förändringen ger. Även Simrishamns och Åstorps kommuner saknar funktionshinderråd, men har i nuläget inga planer på att upprätta sådana. Tomelilla kommun har ersatt sitt råd med vad som beskrivs som ”dialog med nämnderna”, vilket ska innebära att nämnderna vänder sig direkt till utvalda kontakter inom den lokala funktionshinderrörelsen i frågor som rör dem. Trelleborgs kommun har nyligen valt en snarlik väg. Funktionshinderrådet – kallat Tillgänglighetskommittén – finns visserligen kvar, men ska nu fungera uteslutande som en remissinstans. Situationen i Trelleborg beskrivs mer ingående i nästa kapitel.

4.1. Organisation och arbetsformer

De kommunala funktionshinderråden har vanligtvis styrdokument, antagna av respektive kommunfullmäktige, som ingår i den kommunala författningssamlingen. I de allra flesta fall kallas dessa dokument för ”reglementen” men benämningar som ”arbetsordning”, ”stadgar”, ”författning” och ”riktlinjer” förekommer också. I många

³⁸ HSO Skåne. ”Om oss”. <https://hsoskane.se/om-oss/> [Besökt 190830]. På riksnivå heter HSO (Handikappförbundens samarbetsorgan) numera Funktionsrätt Sverige. HSO Skåne är dock en fristående organisation som har valt att inte byta namn.

³⁹ Malmö stads råd för funktionshinderfrågor. Protokoll 190502, § 18.

Aktiv involvering och funktionshinderråd i Skåne

fall är funktionshinderrådet också en integrerad del av kommunens funktionshinderspolitiska strategi.⁴⁰

Tabell 1: Funktionshinderråd i Skåne

Kommun	Råd (samt styrdokument om detta finns)	Antal ledamöter
Bjuv	Kommunala Handikapprådet (KHR) (Reglemente, Dnr KS 2007.0151)	12
Bromölla	Rådet för funktionshinderfrågor (Reglemente, Dnr 2019/9)	10
Burlöv	<i>Rådet har varit vilande sedan 2016 och ska ersättas med ett gemensamt "inflytanderåd" för personer med funktionsnedsättning och pensionärer.</i>	
Båstad	Kommunala Tillgänglighetsrådet (Reglemente, Dnr KS 000046/2019-901)	10
Eslöv	Funktionshinderrådet	
Helsingborg	Kommunala rådet för funktionshinderfrågor (KRF) (Stadgar, KF 150421, § 65)	12
Hässleholm	Kommunala tillgänglighetsrådet (Reglemente, KLK 2018/906)	12
Höganäs	Kommunala funktionshinderrådet (KFR) (Arbetsordning, KFS 2014:26)	11
Hörby	Handikapprådet (Reglemente, Dnr 2008/161)	Flexibelt
Höör	Kommunala handikapprådet (KHR) (Reglemente, KF 130227, § 20)	8
Klippan	Kommunala funktionshinderrådet (KFR) (Arbetsordning, Rev 2019-06)	10
Kristianstad	Kommunala rådet för funktionsnedsatta (Reglemente, KF 100209, § 31)	13
Kävlinge	Kommunala handikapprådet (KHR) (Reglemente, 160331)	Flexibelt
Landskrona	Landskrona stads Tillgänglighetsråd (LTR) (Arbetsordning, KF 140224, § 20)	11
Lomma	Kommunala funktionshindersrådet (KFR) (Reglemente, KF 151022, § 86)	13
Lund	Kommunala funktionshinderrådet (KFR) (Regler, KS 2017/1093)	33
Malmö	Rådet för funktionshinderfrågor (Reglemente, KF 110217, § 30)	20
Osby	Rådet för funktionshindrade (RFFH)	
Perstorp	Kommunala tillgänglighetsrådet (Reglemente, KF 180919)	
Simrishamn	<i>Har för närvarande inget funktionshinderråd.</i>	
Sjöbo	Kommunala tillgänglighetsrådet (Reglemente, 110928)	Flexibelt
Skurup	Kommunala tillgänglighetsrådet (TGR) (Reglemente, Dnr KS 2019.588)	Flexibelt
Staffanstorp	Kommunala handikapprådet (KHR) (Författning, 1.2.12)	11
Svalöv	Rådet för funktionshindrade och pensionärer (Reglemente, KF 140825, § 96)	Flexibelt
Svedala	Kommunala funktionsrättsrådet (Reglemente, Kfs 4:17)	Flexibelt
Tomelilla	<i>Har ersatts med dialog med nämnderna</i>	
Trelleborg	Tillgänglighetskommittén	22
Vellinge	Rådet för funktionshinderfrågor	13
Ystad	Ystad Tillgänglighetsråd HSO	
Åstorp	<i>Har för närvarande inget funktionshinderråd.</i>	
Ängelholm	Kommunala handikapprådet (Reglemente, KF 140623)	10
Örkelljunga	Kommunala pensionärs- och handikappråden	
Östra Göinge	Medborgarforum för handikapp- och pensionärsfrågor (Riktlinjer, Dnr KS 2014/01114)	Flexibelt
REGION SKÅNE	Funktionshindersrådet (Reglemente, 190114)	21

⁴⁰ Se Funkas föregående rapport för mer information om hur Skånes kommuner och Region Skåne arbetar med funktionshinderspolitiska strategier. Gejrot och Myrsten (2019) Funktionshinderspolitiken i Skåne...

Aktiv involvering i Skåne idag

Styrdokumenterna är snarlika varandra och beskriver bland annat rådets sammansättning och arbetsformer. I många fall föreskrivs det att rådet ska bestå av ett visst antal ordinarie ledamöter och ersättare, dels från kommunens beslutsfattande organ och dels från de lokala funktionshinderföreningarna. Medianrådet har 11 ledamöter, men vissa kommuner sticker ut i detta avseende. Till exempel har funktionshinderrådet i Lund 33 ordinarie ledamöter, fler än i någon annan kommun. Av dessa ska 18 ledamöter vara från kommunstyrelsen och kommunfullmäktige och 15 ledamöter från funktionshinderrörelsen.⁴¹

Fördelningen mellan de två typerna av ledamöter varierar. I till exempel Landskrona, Malmö och Vellinge utses majoriteten av ledamöterna av organisationerna. I Lomma, Lund och Trelleborg gäller däremot det omvända: där har de politiskt utsedda ledamöterna majoriteten. I åtminstone två fall – Perstorp och Ängelholm - är fördelningen helt jämn. I nästan alla råd ska en politisk ledamot väljas till ordförande, medan rollen som vice ordförande ska innehas av en ledamot från organisationerna. I tillägg deltar kommunala tjänstepersoner ofta vid funktionshinderrådets sammanträden, dock utan att rösta eller i övrigt ta ställning i politiska frågor.

Ystad är ett tydligt undantag i detta sammanhang: där är rådet helt självständigt från kommunen och alla ledamöter och styrelseposter utses därför av organisationerna. Inte heller deltar kommunens tjänstepersoner. (Tillgänglighetsrådet i Ystad beskrivs i mer detalj i en fallstudie i nästa kapitel.)

Vissa styrdokument specificerar vilka organisationer som ska utse ledamöter till råden. I andra fall – särskilt då rådet inte har en på förhand bestämd storlek – har alla aktiva funktionshinderföreningar i kommunen rätt att utse ledamöter. Det förekommer även skrivelser om att representanterna för funktionshinderrörelsen så långt som möjligt ska motsvara specifika grupper av personer med funktionsnedsättning. Ett exempel är Landskronas tillgänglighetsråd, vars arbetsordning slår fast att de sex grupper som definieras i FN:s standardregler – ”döva/hörselskadade, rörelsehindrade, synskadade, medicinskt funktionshindrade, intellektuellt funktionshindrade och psykiskt funktionshindrade” – ska representeras i rådet.⁴² Det finns däremot inget råd som i sitt styrdokument anmodar om särskild representation för barn och unga med funktionsnedsättning, trots att såväl funktionsrättskonventionen som Sveriges nationella funktionshinderspolitik kräver att deras perspektiv ska tas i beaktande.

De lokala organisationerna som representeras i råden är vanligtvis knutna till ett förbund på riks- eller regionnivå. Tabell 2 presenterar de organisationer som finns representerade i flest funktionshinderråd i skånska kommuner. Oftast förekommande är Synskadades riksförbund (SRF) som har representanter i 19

⁴¹ Kommunstyrelsen i Lunds kommun. Dnr KS 2017/1093.

⁴² Landskrona kommunfullmäktige. Arbetsordning för Landskrona stads Tillgänglighetsråd, KF 140224, § 20. I motsats till vad som påstås finns uppdelningen i sex grupper inte med i FN:s standardregler (jfr. Standardregler för att tillförsäkra människor med funktionsnedsättning delaktighet och jämlikhet, december 1993).

Aktiv involvering och funktionshinderråd i Skåne

kommunala råd. HSO Skåne är direkt representerade i åtta råd, men har också något av en särställning: i flera styrdokument får den lokala HSO-föreningen, i egenskap av paraplyorganisation, ansvar för att utse alla organisationsrepresentanter från sina olika medlemmar.

Tabell 2: Organisationer som representeras i flest funktionshinderråd i Skåne

Organisationer	Antal råd
Synskadades riksförbund (SRF)	19
Hörselskadades riksförbund (HRF)	12
FUB	9
Neuroförbundet	9
DHR	8
HSO Skåne	8
Reumatikerförbundet	7
Demensföreningen	6
Diabetesförbundet	6
Riksförbundet HjärtLung	5
Psoriasisförbundet	5
Riksförbundet för social och mental hälsa (RSMH)	5

De allra flesta råd sammanträder fyra gånger om året – det vill säga, en gång i kvartalet. I Båstad, Kristianstad och Örkelljunga ska råden enligt de gällande styrdokumenten sammanträda sex gånger om året, eller varannan månad. Rådets mötesfrekvens har ingen uppenbar anknytning till möteskalendern för kommunernas huvudsakliga beslutsorgan – styrelse, fullmäktige och nämnder – då dessa i normalfallet sammanträder en gång i månaden.

Funktionshinderrådets uppgift är just att vara rådgivande, och många av styrdokumenten tydliggör också att råden inte äger någon beslutsrätt. I praktiken innebär det att funktionshinderråden i Skånes kommuner inte har någon formell möjlighet att stoppa eller upphäva politiska beslut. Reglementet för tillgänglighetsrådet i Perstorp är tydligare än så och slår fast att rådet inte omfattas ”av kommunallagens bestämmelser avseende arbetsformer och beslutsförhet”.⁴³ Detta är en rimlig tolkning. Kommunallagen innehåller visserligen en kort skrivelse om brukarinflytande, enligt vilken kommunala nämnder ”ska verka för att samråd sker med dem som brukar deras tjänster”, men detta kan knappast läsas som ett generellt krav på att funktionshinderråd ska vara med och bestämma.⁴⁴

⁴³ Perstorps kommun. Reglemente för Kommunala tillgänglighetsrådet i Perstorps kommun. KF 180919.

⁴⁴ Kommunallag (2017:725) 8 kap. 3 §.

Aktiv involvering i Skåne idag

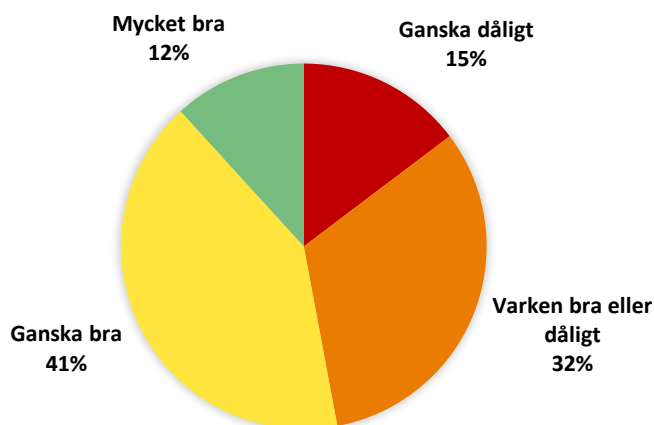
En annan skrivelse som ofta förekommer är att råden inte ska hantera frågor som rör enskilda personer.⁴⁵ Detta brukar inte förklaras närmare, men det är uppenbart att syftet med skrivelsen är att förhindra diskussioner om ärenden som är föremål för individuell prövning – exempelvis stöd enligt LSS – och som kommunens politiska organ rent juridiskt inte får blanda sig i.

De flesta råd har en sekreterare som är både sammankallande och protokollförande. Sekreteraren är vanligtvis en tjänsteperson vid en av kommunens förvaltningar eller nämnder. Kallelser och dagordningar brukar skickas ut i förtid till rådets ledamöter. I normalfallet skickas protokoll eller mötesanteckningar kort efter sammanträdet. Många kommuner har också för vana att publicera mötesdokumentation på den kommunala webbplatsen. Den som vill ta del av dokumentationen kan dock behöva veta var de ska leta, då protokollen ofta placeras ute i periferin av kommunens webbplats.

4.2. Rådets verksamhet i praktiken

Hur går det då när styrdokumentet ska omsättas i praktiken? De som svarat på enkäten – organisationsrepresentanter, tjänstepersoner och förtroendevalda – upplever att råden fungerar hyfsat.

Figur 1: Jag tycker att rådet fungerar...

46

Förtroendevalda är något mer positivt inställda än organisationsrepresentanter. Bland tjänstepersoner har de flesta valt att inte svara på frågan överhuvudtaget, något som en respondent motiverar med att hon "anser [...] att målgruppens svar ska vara vägledande".

Enligt dem som svarat på enkäten används råden framför allt som en kanal för information från kommunen eller regionen till funktionshinderrörelsen. Detta avspeglas i de insamlade protokollen, som visar att det i särklass vanligaste beslutet

⁴⁵ Se t.ex. styrdokument för råden i Burlöv (§ 1), Hässleholm (§ 11), Hörby (§ 1), Kristianstad (§ 1), Kävlinge (§ 3) samt Region Skåne (punkt 1).

⁴⁶ Baserar sig på 68 svar. Ytterligare 34 respondenter valde att inte svara på frågan.

Aktiv involvering och funktionshinderråd i Skåne

som fattas vid rådets sammanträden är att "tacka för informationen" som presenterats av en representant för kommunen eller regionen. Detta skapar ett missnöje bland vissa. En organisationsrepresentant beskriver hur rådet han sitter med i "hittills tyvärr ofta bara [arbetar med] informationsgivning utan klar uppföljning av föreslagna åtgärder."

En betydande andel svarar visserligen att rådet ibland används som remissinstans. De flesta menar också att det har hänt att rådet har kunnat påverka beslut i kommunen och regionen, men att detta är sällsynt. En organisationsrepresentant i ett funktionshinderråd i en större stad beskriver till exempel att rådet har kunnat påverka utformningen av färdtjänsten i kommunen, men säger samtidigt att "ofta har dock beslut tagits före våra möten". Med tanke på att såväl fullmäktigen som nämnder kan hinna sammanträda två eller fler gånger mellan varje ordinarie möte av ett funktionshinderråd är detta föga förvånande.

Det är också vanligt att råden används som forum för de frågor som organisationerna själva vill ta upp. Många organisationsrepresentanter upplever detta som en värdefull och central del av rådets verksamhet, men det medför också ibland att råden används för ren "ärendehantering". Mötestid läggs då på frågor som varken tjänstepersoner eller förtroendevalda har någon möjlighet att påverka. "Vi behöver ha en dialog kring hur vi kan sätta fokus på mer strategiska och långsiktiga frågor", skriver en tjänsteperson.

Ett uppenbart sätt att signalera att rådet bör fokusera på mer övergripande frågor är att placera det på en högre organisatorisk nivå. Omkring hälften av kommunerna har faktiskt redan sett till att rådet rapporterar direkt till kommunstyrelsen eller kommunfullmäktige. I många fall sorterar dock rådet istället under en specifik nämnd eller ett utskott, och då oftast under de nämnder eller utskott som hanterar vård- och omsorgsfrågor. Detta är en tydlig konsekvens av att funktionshinderfrågor historiskt sett har behandlats som synonyma med vårdfrågor och det sociala området.⁴⁷

En tjänsteperson anser vidare att relegeringen av hennes funktionshinderråd till det sociala området bidrar till att nedvärdera funktionshinderfrågorna:

[Funktionshinderrådet] borde vara organiserat utifrån ett mer centralt perspektiv. Idag ligger huvudansvaret på omsorgsförvaltningen. Det finns inget intresse för dessa frågor på högre nivå och det är inget som är en självklar del när det kommer till strategier och beslut, utan det blir mer en efterkonstruktion. Rådet finns för att det ska finnas.

Tjänsteperson i pendlingskommun nära större stad

Liknande situationer beskrivs av ledamöter i andra råd, och detta ses som en bidragande orsak till att råden fokuserar på detaljändan som egentligen borde hanteras av en annan instans. Ett annan infallsvinkel är att fokus hamnar fel eftersom ledamöter inte har tillräckliga kunskaper om hur de kommunala beslutsprocesserna

⁴⁷ Synen på personer med funktionsnedsättning som vårdobjekt diskuteras närmare i Funkas föregående rapport. Se Gejrot och Myrsten (2019) Funktionshinderspolitiken i Skåne..., s. 15.

Aktiv involvering i Skåne idag

egentligen går till, eller ens vilka befogenheter de olika instanserna har. ”Problemet är att det är svårt för brukarrepresentanter att veta var frågor och problem egentligen hör hemma”, berättar en organisationsrepresentant. ”Ofta dyker det upp frågor som inte är kommunala.”

Vem bör ha ansvar för att upplysa ledamöterna om vad som gäller? HSO Skåne uppger att de erbjuder sina representanter en introduktionsutbildning som täcker kommunallagen och andra tillämpliga bestämmelser, men det är oklart hur många andra organisationer som ger den sortens stöd. I många fall är de organisationer som representeras förmodligen för små för att kunna erbjuda utbildningar under mer ordnade former. Kommunerna själva kan behöva ta ett större ansvar för att utbilda och informera om hur samråd går till.

Samtidigt kan behovet av utbildning för att kunna delta i ett funktionshinderråd vara ett tecken i sig på att rådet är för komplext. Enligt funktionsrättskonventionen vilar skyldigheten att aktivt involvera personer med funktionsnedsättning på beslutsfattaren. Implicit innebär detta att involveringen ska ske på rättighetsbärarnas villkor, inte på skyldighetsbärarnas. Om de existerande formerna för aktiv involvering omgärdas av för många krav på dem som man vill ska komma till tals kan det vara på sin plats att se över dessa former. Risken är annars att de inom målgruppen som är röststarka och politiskt erfarna ges alltför stora fördelar jämfört med dem som har andra förutsättningar – bland dem inte minst barn och unga med funktionsnedsättning.

Barn och unga med funktionsnedsättning i råden

Som tidigare nämnts ska aktiv involvering, så som det beskrivs i funktionsrättskonventionen, också inbegripa barn med funktionsnedsättning. Majoriteten av dem som svarat på enkäten menar visserligen att deras råd tar hänsyn till barns rättigheter i diskussioner, men hur detta egentligen sker varierar. Ingen svarande har uppgett att barn och unga med funktionsnedsättning själva deltar som ledamöter i något råd, och det har inte gått att finna några andra tecken på att detta sker någonstans i Skåne. I den mån barn- och ungdomsperspektiven representeras i råden sker detta genom andra – bland annat genom att vårdnadshavare ”tar [...] in ett föräldraperspektiv i diskussionerna”, som en organisationsrepresentant skriver.

Det finns tre huvudsakliga kanaler genom vilka synpunkter från barn och unga med funktionsnedsättning kan förmedlas till råden. FUB – som arbetar för barn, unga och vuxna med utvecklingsstörning – deltar i åtminstone nio råd (se tabell 2). Vidare har Riksförbundet för rörelsehindrade barn och ungdomar (RBU) representanter i åtminstone två råd (Båstad och Eslöv). En tjänsteperson uppger också att ”synpunkter från barnen inhämtas ibland av handläggare inom LSS”. Exakt hur detta sker varierar, och någon systematik kan inte urskiljas.

I vilken utsträckning diskuteras då rättigheter för barn och unga med funktionsnedsättning av dem som deltar i råden? En organisationsrepresentant beskriver att hennes råd ”aktivt [har] tagit upp frågor rörande skola och fritid, samt hur färdtjänstreglerna slår mot denna grupp [barn]” men medger att

Aktiv involvering och funktionshinderråd i Skåne

”barnaspekterna säkert ofta glöms bort”. En annan organisationsrepresentant anser att hennes råd sällan tar hänsyn till barns rättigheter då det råder en ”stor övervikt kring frågor för pensionärer, eftersom de är rikligt representerade i rådet.” Ytterligare en representant menar att överrepresentationen av pensionärer innebär att barnperspektivet inte ens lyfts fram då det vore som mest relevant: ”Det är tvärtom så att skolfrågor, fritidsfrågor med mera alltid främst fokuserar på pensionärer och äldre med fysiska nedsättningar.”

En orsak till detta har redan påpekats: barns och ungas engagemang i funktionshinderorganisationer ligger på en låg nivå och har minskat de senaste tjugo åren. Vidare förekommer det också i vissa kommuner att funktionshinderrådet och pensionärsrådet sammanträder gemensamt. Ur kommunens synvinkel kan det naturligtvis vara praktiskt att ha ett möte istället för två, men det kan också leda till att funktionshinderfrågor och pensionärsfrågor börjar betraktas som synonyma med varandra – vilket gör det ännu svårare att få gehör för barnrättsperspektivet. Sammanslagningar kan också skapa ojämlika styrkeförhållanden: i en kommun har funktionshinderföreningarna endast representerats av en ledamot vid alla möten som ägt rum sedan början av 2018.

Det kan också tilläggas att råden ofta rent praktiskt är bättre anpassade till pensionärers förutsättningar. Genomgången av publicerade protokoll visar att de flesta kommuner har valt att förlägga sina råds sammanträden till dagtid. (Klippan, Kävlinge, Lomma och Lund är undantag; där äger funktionshinderrådets sammanträden rum klockan 18.00.) Förmodligen beror detta på att man inte vill kräva att kommunens anställda ska tjänstgöra utanför ordinarie kontorstid, men det får också till följd att den som inte kan utebli från skola eller arbete fräntas möjligheten att närvara. Det kan vara värt att undersöka närmare huruvida ändrade mötestider kan öka deltagandet i funktionshinderråden.

Jämställdhet

Frågan om jämställdhet mellan kvinnor och män med funktionsnedsättning spelar inte någon framträdande roll för dem som svarat på enkäten. Vissa menar att jämställdhet är en självklar och grundläggande del av rådets arbete: en förtroendevald politiker som sitter som ersättare i ett funktionshinderråd i en storstadsnära kommun förklarar att han ”har inte sett det som något annat än en naturlig infallsvinkel, i dagens samhälle.” Andra är mer blygsamma i sina beskrivningar. ”Vi har nog haft [jämställdhet mellan kvinnor och män med funktionsnedsättning] i bakhuvudet,” skriver en organisationsrepresentant, ”men jag kan inte minnas att vi fokuserat på dessa aspekter.”

Andra som svarat på enkäten har inte upplevt att jämställdhet dykt upp som ett tema överhuvudtaget. En tjänsteperson vänder sig mot tanken på att rådet ska driva frågor på det viset:

Rådet arbetar inte ”för” något, utan är en arena för diskussioner. Det är upp till ordförande vilka teman som kommer upp. [Har funktionshinderrörelsen] arbetat för ökad jämställdhet mellan män och kvinnor? Diskussionerna i rådet har inte

Aktiv involvering i Skåne idag

handlat om intersektionalitet. De teman som vi har haft i rådet har vi diskuterat oberoende av kön.

Tjänsteperson, funktionshinderråd i större stad

Vissa ser jämställdhetsfrågan som helt eller delvis avhängig hur pass jämn fördelningen mellan kvinnor och män är bland rådets ledamöter. En organisationsrepresentant anser att rådet inte behöver bedriva något särskilt jämställdhetsarbete då rådets medlemskap "är ganska jämnt fördelat." I en annan kommun har man som mål att "kvinnor ska bli invalda till olika poster i styrelsen, för att åtminstone i någon mån utjämna könsskillnaderna." Detta är dock knappast något större problem. I de 17 funktionshinderråd för vilka uppdaterade medlemsförteckningar har funnits tillgängliga är omkring 60 % av ledamöterna kvinnor och 40 % män.

4.3. Region Skånes funktionshinderråd

I Region Skåne har det tidigare endast funnits ett råd som har varit specifikt inriktat på habilitering och hjälpmedel.⁴⁸ Rådet fungerade som ett forum för patientsamverkan och behandlade därmed frågor som rör Region Skånes funktion som vårdgivare. Nyligen har emellertid regionfullmäktige instiftat ett nytt centralt funktionshinderråd, som ska hantera fler av de frågor som faller under regionens ansvar. Enligt reglementet ska det nya rådet ge Region Skåne "möjlighet att få funktionshindersorganisationernas synpunkter i ett tidigt skede av olika beredningsprocesser."⁴⁹ Rådet har ingen beslutsrätt och får heller inte ta upp ärenden som gäller en enskild person.

Enligt reglementet ska det centrala funktionshinderrådet bestå av 21 ledamöter, varav 11 ska hämtas från regionfullmäktiges nämnder och 10 ska företräda fyra funktionshinderorganisationer med aktivitet på länsnivå (tabell 3).

Tabell 3: Funktionshinderorganisationer i Region Skånes funktionshinderråd

Organisation	Antal ledamöter
HSO Skåne	4
DHR	2
Synskadades riksförbund	2
Nationell samverkan för psykisk hälsa (NSPH)	2

Utöver det ordinarie arbetet ska en ledamot från varje organisation, tillsammans med rådets ordförande och vice ordförande, ingå i ett arbetsutskott som har till uppgift att förbereda rådets sammanträden. Såväl ordförande som vice ordförande utses av regionstyrelsen.

⁴⁸ Region Skåne Habilitering och hjälpmedel. Funktionshindersråd.

<https://vard.skane.se/habilitering-och-hjalpmedel/om-oss/funktionshindersrad/> [Besökt 191029].

⁴⁹ Region Skåne. Förslag till reglemente för Region Skånes funktionshindersråd från 2019, 190114, punkt 1.

Aktiv involvering och funktionshinderråd i Skåne

Meningarna går isär angående hur väl rådet fungerar. "Det är högt i tak," skriver en positiv inställd förtroendevald, "och ingen fråga är för liten eller för stor för att behandlas." En lite mer återhållsamt uppskattande organisationsrepresentant anser att "Region Skånes funktionshinderråd är relativt professionellt, med övergripande diskussioner som inte går över i enskilda ärenden av ganska litet intresse för funktionsnedsatta i allmänhet." En annan av regionens ledamöter i rådet är dock avsevärt mer kritisk:

Jag hävdar att funktionshinderråden inte räcker. Om visionen om full delaktighet och inkludering ska nås måste varje fråga bearbetas med det rastret. För detta finns varken former, redskap eller vilja idag. Vi skapar dialoger med medborgare om regionens verksamhet, men de ger ju bara normativa medborgares svar när allt summeras. Så de som idag är utanför – deras röst hörs inte.

Förtroendevald ledamot i Region Skånes centrala funktionshinderråd

Flera representanter för funktionshinderrörelsen instämmer i kritiken, och menar att det behövs samrådsformer som tar till vara barns och ungdomars rättigheter och synpunkter på ett tydligare sätt, liksom även jämställdhetsperspektivet. En delösning skulle kunna vara att ge fler organisationer garanterad representation i rådet. Till exempel skulle FUB, RBU och DHB (Riksförbundet för döva, hörselskadade och språkstörda barn) kunna beredas plats i rådet med hänvisning till att de på olika sätt företräder de intressen som barn och unga med funktionsnedsättning har. Dessa tre organisationer deltog i det habiliteringsspecifika rådet, men har inte inkluderats i den nya strukturen.

4.4. Sammanfattning

Den övergripande kartläggningen ger en bild av hur aktiv involvering av personer med funktionsnedsättning bedrivs i Skånes kommuner och region. I normalfallet finns det ett funktionshinderråd med ett dussintal medlemmar, med en förtroendevald politiker i spetsen som ordförande. Funktionshinderrådet är formaliserat i styrdokument och en del av kommunens eller regionens funktionshinderspolitiska strategi, i den mån en sådan finns.

Ledamöterna tycker att det i grunden är bra att rådet finns, men blir också frustrerade över att så mycket tid läggs på ren information. Medelåldern är hög och funktionshinderfrågor och pensionärsfrågor ses ofta som två sidor av samma mynt. Samtidigt står flera grupper och individer utanför rådet – inte minst barn och unga – och det finns ingen konkret strategi för hur de ska involveras istället.

För att på allvar uppnå delaktighet och inflytande behöver kommuner och regioner se bortom de gängse formerna för aktiv involvering för att utveckla, bredda och tänka nytt. Nästa kapitel handlar om tre kommuner som på olika sätt har försökt göra just detta.

5. Fallstudier av tre kommuner

Det föregående kapitlet gav, i breda drag, en bild av hur skånska kommuner och Region Skåne arbetar med aktiv involvering av personer med funktionsnedsättning överlag. Det specifika tillvägagångssättet varierar dock från kommun till kommun, och vissa intressanta exempel kan endast identifieras genom att gå ner på detaljnivå. Vi har inte haft möjlighet att undersöka varenda kommun i den utsträckningen, utan har valt att fokusera på tre kommuner från var och en av SKL:s övergripande kommungrupper: Trelleborg, Höganäs och Ystad.

Var och en av de tre kommunerna sticker på olika sätt ut, sett till hur de arbetar med aktiv involvering av personer med funktionsnedsättning. I Trelleborg har funktionshinderrådet omvandlats till en renodlad remissinstans, som istället för att hålla regelbundna möten ska bjudas in att yttra sig i specifika frågor där tillgänglighet är av vikt. Höganäs utmärker sig genom att ha ett funktionshinderråd som varit väldigt aktivt och stabilt över tid. De har dessutom kompletterat rådet med en separat funktion för att ta till vara målgruppens synpunkter, handikappombudet. Slutligen har Ystad ett funktionshinderråd som står helt och hållet självständigt från kommunens förvaltning och poliska instanser.

Nedan presenteras fallstudier av de tre kommunerna. Fallstudierna vilar till största del på intervjuer med organisationsrepresentanter, tjänstepersoner och förtroendevalda, men kompletteras då och då med skrivbordsefterforskningar.

5.1. Trelleborg

Trelleborg har strax under 45 000 invånare och räknas som en pendlingskommun nära storstad (kommungrupp A2). SKL definierar detta som kommuner där över 40 % av nattbefolkningen i sysselsättning pendlar ut, framför allt till en storstad – i det här fallet Malmö.

Till och med slutet av 2018 hade Trelleborgs kommun ett funktionshinderråd som liknade dem som finns i de flesta andra skånska kommuner.

Tillgänglighetskommittén, som rådet alltjämt kallas, hade regelbundna sammanträden med en återkommande dagordning och ledamöter som hämtades från organisationerna och politiken, samt med tjänstepersoner från förvaltningen i närvaro. Kommunens pensionärsföreningar var också representerade i kommittén. År 2017 tillträdde Christoffer Hernestig som ansvarig tjänsteperson för Tillgänglighetskommittén, och han märkte snart att allt inte stod rätt till.

På de första mötena jag var på var det en rätt så ilska stämning. Det fanns ingen dialog, utan det var mer ett slags ärendehanteringsforum. Det var uppfattat från föreningarna att när de sa någonting under sittande möte, då skulle politikerna eller tjänstepersonerna fixa till det.

Christoffer Hernestig, hållbarhetsstrateg i Trelleborg

Till slut blev det svårt att motivera deltagarna till att dyka upp på Tillgänglighetskommitténs sammanträden. Politiker och tjänstemän kände sig

Aktiv involvering och funktionshinderråd i Skåne

frustrerade över kritik för saker de inte hade möjlighet att påverka, någonting som bekräftas av Mikael Rubin, kommunstyrelsens nuvarande ordförande och medlem av den dåvarande Tillgänglighetskommittén. ”Det tenderade att bara bli en massa möten där vi tog upp samma sak hela tiden”, berättar han och förklarar strax därefter att varken politikerna, tjänstepersonerna eller organisationsrepresentanterna var nöjda med upplägget.

Organisationsrepresentanterna delar till viss del hans bild, om än ur en lite annan synvinkel. Tina Pettersson, representant för FUB, berättar att samma frågor visserligen kunde återkomma vid flera möten – exempelvis otillgängligt placerade trafik hinder i gatumiljön – men hon och andra organisationsrepresentanter såg i detta ”problem som skulle kunna lösas väldigt snabbt och enkelt”. Så upplevde man dock inte att det blev. Istället skickades frågorna vidare från funktion till funktion tills ingen längre kunde säga vem som hade hand om dem. ”Det är väldigt tungrott, allting”, sammanfattar Tina Pettersson arbetet i den dåvarande Tillgänglighetskommittén.

Nya samrådsformer

Problemen fanns i fler av kommunens samråd, och de hade länge varit kända. Redan 2017 fick kunddirektören i uppdrag av kommunfullmäktige att utreda möjliga nya former för medborgardialog i kommunen. Detta ledde så småningom fram till kommunfullmäktiges beslut i februari 2019 att lägga ner Hälso- och trygghetsrådet, under vilket Tillgänglighetskommittén hade sorterat. Istället blev Tillgänglighetskommittén ”sammankallande i större kommunala frågor där tillgänglighet är angeläget att diskutera”.⁵⁰

Det senare beslutet var också resultatet av ett förändringsarbete som Christoffer Hernestig hade bedrivit parallellt med kunddirektörens utredning. Under 2017 och 2018 genomförde han workshops och en enkätundersökning tillsammans med funktionshinderföreningarna i Trelleborgs kommun för att förstå deras behov och önskemål kring involvering och delaktighet. Budskapet som tonade fram var tydligt. ”I stort sett alla föreningar sa att de vill vara remissinstans”, berättar Christoffer Hernestig. För att möjliggöra detta behövde dock formerna för Tillgänglighetskommittén ändras, något som både det förra och det nuvarande politiska styret i kommunen var överens om.

Det är svårt att utläsa ur kommunfullmäktiges beslut, men i praktiken innebär den nya modellen att Tillgänglighetskommittén inte längre ska ha regelbundna sammanträden med en återkommande dagordning. Istället ska kommitténs medlemmar bjudas in till möten och överläggningar om specifika frågor där deras perspektiv är särskilt relevanta. Även övriga samrådsformer i Trelleborg – med näringsliv, byalag och den idéburna sektorn i samarbetet Trelleborg tillsammans – ska så småningom följa samma modell. Enligt Mikael Rubin blir det en klar vinst med en sådan förändring att kommunen får en samlad dialog kring en viss fråga.

⁵⁰ Trelleborgs kommun. Protokoll kommunfullmäktige 2019-02-25, § 55.

Fallstudier av tre kommuner

Vi vill inkludera alla när vi gör saker. Alltså ungdomar, äldre, personer med funktionsnedsättning, föreningsaktiva, folk som arbetar, folk som är pensionärer. Och det borde vi göra vid ett och samma tillfälle. Det är min målbild.

Mikael Rubin, kommunstyrelsens ordförande i Trelleborg

Förutom att antalet möten minskas, fortsätter han, öppnar gemensamma samråd om specifika frågor upp för möjligheten att pröva olika perspektiv mot varandra och komma fram till en lösning som fungerar för så många som möjligt.

Den nya Tillgänglighetskommittén hittills

Implementeringen av den nya modellen är pågående, men den har genomgått några pilottester. Bland annat bjöds Tillgänglighetskommittén in att yttra sig om den regionala avfallsplan som tagits fram av Sysav, det gemensamma avfallshanteringsbolaget i Sydsåne. Vid mötet fick Sysav först tillfälle att presentera sin verksamhet och arbetet med den nya avfallsplanen. Detta följdes sedan av en workshop där deltagarnas synpunkter samlades in. Remissprocessen resulterade här i ett antal konkreta förbättringsförslag, bland annat att punktskriftsmarkeringar på återvinningskärl skulle underlätta för personer med synnedsättning. Även om inte alla förslag ledde till faktiska förändringar i planen var övningen värdefull som kunskapsinsamling, menar Christoffer Hernestig.

Några av föreningarna valde emellertid att inte delta. Loes Vollenbroek, ordförande för Riksförbundet för social och mental hälsa (RSMH) i Trelleborg, hade svårt att se nyttan för just deras medlemmar av att lägga flera timmars ideellt arbete på att prata om avfallsplaner. Hon upplevde också att formerna för att uttala sig inte var anpassade till deras specifika förutsättningar: en inbjudan med standardformuleringar om att komma med synpunkter åtföljdes av ett omfattande underlag fullt av avancerade formuleringar. "Underlaget som vi får är superbrett och superstort", sammanfattar hon och lägger till att RSMH hittills inte har deltagit vid något av Tillgänglighetskommitténs möten. Ett kunskapsgap mellan kommunen och målgrupperna uppstår här, och det är svårt att överbrygga.

Även kommunen har upplevt kunskapsgapet som en utmaning. De senaste åren har kommunen arbetat med en så kallad Grönplan, som lägger fram en strategi för hur kommunen ska hantera och skydda grönområden. Arbetet med planen har finansierats av Länsstyrelsen i Skåne.⁵¹ I juni 2019 skickades planen ut på remiss till Tillgänglighetskommittén samt flera andra intressenter.⁵² Men när kommittén möttes i september 2019 för att komma överens om ett gemensamt yttrande visade det sig att flera av deltagarna inte hade tagit del av underlaget. "Så då fick jag först gå igenom själva dokumentet", berättar Christoffer Hernestig, "och sen diskutera vad som fanns i det." Han poängterar att situationen ändå är förståelig med tanke på att organisationernas engagemang är helt och hållet ideellt.

⁵¹ Lokaltidningen i Trelleborg (26 april 2017) Nu ska Trelleborg bli grönare. <https://trelleborg.lokaltidningen.se/nyheter/2017-04-26/-Nu-ska-Trelleborg-bli-grönare-335811.html> [Besökt 191030].

⁵² Trelleborgs kommun(2019) Tjänsteskrivelse, KS 2017/154.

Aktiv involvering och funktionshinderråd i Skåne

Tina Pettersson från FUB menar å andra sidan att de kunskaper och kompetenser som föreningarna faktiskt har ännu inte tas till vara av kommunen, även när detta skulle vara relevant. Som exempel nämner hon att det nyligen cirkulerade information bland FUB:s medlemmar om att kommunens gruppboenden skulle minska antalet jourhavande personal till förmån för kameraövervakning.⁵³ Från kommunen hade de dock inte hört någonting.

Det borde ju ha kommit ut på remiss till Tillgänglighetskommittén... Det är en typisk fråga som ska upp och stötas och blötas där ju. Åtminstone ska de fråga oss – föreningarna som är berörda. Men inte ett ljud överhuvudtaget.

Tina Pettersson, FUB Trelleborg

Något förenklat syns här två med varandra besläktade utmaningar: funktionshinderföreningarna känner sig inte tillräckligt tilltalade av de frågor som remitteras till Tillgänglighetskommittén, och de frågor som funktionshinderföreningarna själva ser som angelägna remitteras inte till Tillgänglighetskommittén. Det är möjligtvis inte en helt rättvis beskrivning – Tillgänglighetskommittén har trots allt inte haft sin nuvarande form längre än i några månader – men mer kan behöva göras för att entusiasmera funktionshinderföreningarna och undvika att detta blir en vedertagen sanning.

Mobilapplikationen *Trelleborg Anmäl hinder*

Utöver omdaning av Tillgänglighetskommittén har Trelleborgs kommun också nyligen lanserat mobilapplikationen *Trelleborg Anmäl hinder*. Kommunens invånare ska kunna använda appen för att rapportera ”enkelt avhjälpna hinder” mot användbarhet och tillgänglighet enligt plan- och bygglagen.⁵⁴ När kommuninvånaren stöter på ett hinder i den offentliga miljön kan hen ladda upp en bild i appen tillsammans med hindrets exakta kartposition. Appen utvecklades ursprungligen av Göteborgs stad och den öppna källkoden har sedan spridits vidare till andra kommuner landet över.⁵⁵ I Skåne har även Sjöbo kommun skapat en egen version av appen och delat med sig av sina erfarenheter till Trelleborg.⁵⁶

I ett teoretiskt perspektiv kan appen ses som en mycket grundläggande form av aktiv involvering, genom vilken kommunen ger individer möjlighet att yttra sig om praktiska hinder i vardagen. Det är tänkbart att appens tillämpningsområde skulle kunna utvidgas för att täcka fler och mer komplexa frågor.

I Trelleborg har appen redan blivit en framgång. På några få månader har ett hundratal ärenden inkommit, en markant ökning jämfört med när hinder endast

⁵³ Trelleborgs Allehanda (2019) Digital tillsyn på LSS-boenden.

<http://www.trelleborgsallehanda.se/trelleborg/kommunen-utredar-kameratillsyn-pa-lss-boenden/> [Besökt 191030].

⁵⁴ Plan- och bygglag (2010:900) 8 kap. 2, 12 §§.

⁵⁵ Göteborgs stad. Anmäl enkelt avhjälpna hinder.

<https://goteborg.se/wps/portal/start/kommun-o-politik/hallbar-stad--oppen-for-varlden/tillganglighet/fysisk-tillganglighet/anmal-enkelt-avhjalpta-hinder/> [Besökt 191030].

⁵⁶ SVT Nyheter (2019) Trelleborg ska bli en säkrare stad med trygg-appen.

<https://www.svt.se/nyheter/lokalt/skane/saker-stad-med-trygg-appen> [Besökt 191030]. I artikeln beskrivs appen som en trygghetslösning – detta är felaktigt.

Fallstudier av tre kommuner

kunde rapporteras via kommunens traditionella kontaktvägar. Förhoppningen är att appen på så sätt övertar den "ärendehantering" som tidigare upptog så mycket av Tillgänglighetskommitténs mötestid. Såväl Mikael Rubin som Christoffer Hernestig ser en ytterligare förtjänst med den sortens digitalisering, nämligen att den gör det enklare och mer attraktivt för ungdomar att interagera med kommunen. Rent generellt kan digitala lösningar öppna upp nya kontaktvägar till kommunen för personer vars röster tidigare inte hörts – såväl ungdomar som barn och andra kommuninvånare som av olika skäl inte deltar i föreningslivet.

Andra perspektiv på funktionshinderfrågor

Tillgänglighetskommittén, liksom de flesta funktionshinderråd, har inga barnledamöter eller annan direkt representation av barns synpunkter. Christoffer Hernestig är medveten om bristen och försöker råda bot på den.

Vi har FUB, i och för sig, men vi har inga barn i rådet... Jag brukar be någon av pensionärerna att agera som sitt barnbarn, för då kanske vi får in det perspektivet. Så vi gör lite rollspel.

Christoffer Hernestig, hållbarhetsstrateg Trelleborg

FUB är väl medvetna om att de bär det tyngsta ansvaret för att få in barnperspektivet i kommitténs arbete, men Tina Pettersson beklagar samtidigt att de inte har förutsättningar för att bedriva en strukturerad uppsökande verksamhet. FUB är just nu i en situation där arbetet i princip drivs av endast tre medlemmar. Vid föreningens aktiviteter försöker de fånga upp brukarnas tankar och synpunkter. Det ger ibland resultat, men det är inte tillräckligt, menar Tina Pettersson.

SKL:s brukarundersökning, som görs med brukare i LSS- och SoL-verksamheter landet över, ger visst stöd till hennes syn. Trelleborg får visserligen goda resultat på de flesta indikatorer, vilket tyder på att kommunen har välfungerande verksamheter på området. Det finns dock ett tydligt undantag: på frågan "brukaren vet vem hen ska kontakta om något är dåligt" (och liknande) ligger Trelleborg klart under riksnittet vad gäller såväl LSS-boenden som boendestöd enligt SoL.⁵⁷

Även RSMH, som företräder andra målgrupper, tycker att det är svårt att veta var någonstans man ska vända sig med olika frågor. Loes Vollenbroek efterlyser ett informationsmaterial som förklarar vart man som privatperson eller föreningsaktiv ska vända sig med olika frågor. Ett sådant informationsmaterial kan gärna vara digitalt, anser hon, men det måste också vara tillgängligt för alla. Det innebär dels att en digital framställning av materialet måste möta de senaste kraven på webbtillgänglighet (det vill säga, i enlighet med Lagen om tillgänglighet till digital offentlig service) och dels att det även i fortsättningen måste finnas alternativa kontaktvägar och kommunikationskanaler.

Det ska inte bara vara digitalt... Många [i vår förening] har varken dator eller internet... Om staten betalar så att alla får dator, telefon, internetuppkoppling

⁵⁷ Kolada. Brukarundersökning (2018) funktionsnedsättning, Trelleborg. www.kolada.se

Aktiv involvering och funktionshinderråd i Skåne

och utbildning i användning av detta, då kan man säga att vi ska gå över till digitalt, men till dess måste man kunna erbjuda på många olika sätt.

Loes Vollenbroek, RSMH Trelleborg

Jämställdhetsintegrering i Tillgänglighetskommittén

Sedan länge har de organisationer som deltar i Tillgänglighetskommittén uppmanats att utse en kvinna och en man till sina ledamöter, i en förhoppning om att kunna uppnå en jämn könsfördelning. Detta är inte helt enkelt att genomföra i praktiken. Få organisationer på lokalnivå har en djup avbytarbänk – den som har tid, ork och intresse nog att engagera är också oftast den som blir utsedd till ledamot, oaktat kön.

Enbart representation är inte heller tillräckligt. Christoffer Hernestig lade märke till att även om könsfördelningen vid sammanträdena var någorlunda jämn betydde det inte att talartiden var det. Han bestämde sig för att försöka råda bot på detta. "När jag började i Trelleborg", berättar han, "då körde jag rundor så att alla fick komma till tals." I samma anda arbetar han även aktivt med jämställdhetsintegrering – det vill säga, att se till att jämställdhet är ett grundläggande perspektiv som kommittén har att beakta i sina diskussioner.

Mikael Rubin lyfter även Trelleborgs medverkan i SKL-satsningen Modellkommuner för jämställd styrning och ledning. I satsningen ska tolv kommuner runt om i landet utveckla sitt arbete med jämställdhetsfrågor med hjälp av systematiska jämförelser av arbetsätt.⁵⁸ Tanken är att de förbättrade arbetsätten ska komma alla kommunens verksamheter till godo.

Arbetet framöver

Trelleborgs experiment med att omvandla Tillgänglighetskommittén till en renodlad remissinstans är som sagt ännu i startgroparna. Från kommunens sida har man ändå goda förhoppningar om att omstöpnigen kommer leda till en förbättring, trots visst motstånd från organisationerna. "Jag hoppas att [funktionshinderorganisationerna] förstår varthän vi syftade" säger Mikael Rubin, "och att de blir nöjda med det." Han sammanfattar målsättningen med två ord: "Mer verkstad." Tina Pettersson säger att hon är beredd att förnya FUB:s samverkan med kommunen – med vissa förbehåll.

Om kommunen verkligen vill ha samarbete på ett ordentligt vis, då står jag där först i kön och vill vara med – naturligtvis. Men då ska det vara på lika villkor. De ska lyssna på oss och ta till vara oss, helt enkelt.

Tina Pettersson, FUB Trelleborg

För att komplettera arbetet med Tillgänglighetskommittén planeras just nu även ett förvaltningsinternt nätverk för tillgänglighet. Tanken är att alla kommunens förvaltningar ska ha ett gemensamt forum för att prata om hur man ska arbeta med tillgänglighetsfrågor. I nuläget, berättar Christoffer Hernestig, arbetar de olika förvaltningarna var för sig med dessa frågor, "som isolerade öar". Inbjudningar har

⁵⁸ Sveriges kommuner och landsting. Modellkommuner/Modellregioner för jämställd styrning och ledning.

<https://skl.se/demokratiledningstyrning/manskligarattigheterjamstallldhet/jamstallldhet/jamstallldhetsintegrering/modellkommuner.10200.html> [Besökt 191030].

Fallstudier av tre kommuner

gått ut till förvaltningarna, men vid intervjutillfället hade det första nätverksmötet ännu inte ägt rum.

5.2. Höganäs

Höganäs har lite över 26 000 invånare och räknas som en pendlingskommun nära större stad (kommungrupp B4). SKL definierar detta som kommuner där över 40 % av nattbefolkningen i sysselsättning pendlar ut till en större stad. Närmaste större stad är Helsingborg.

Höganäs har ett mycket aktivt funktionshinderråd med kopplingar rakt in i kommunens ledning: funktionshinderrådets ordförande är även förste vice ordförande i kommunstyrelsen. Rådet träffas fyra gånger om året och protokoll publiceras på kommunens webbplats.⁵⁹ Inför varje sammanträde har samtliga funktionshinderföreningar i Höganäs dessutom ett förmöte där man går igenom dagordningen och rätar ut frågetecken, något som bidrar till att göra det egentliga sammanträdet mer fokuserat.

För närvarande består rådet av sex ledamöter. Fem av dessa utses av HSO i Höganäs, med hänsyn till utbudet av funktionshinderorganisationer i Höganäs, medan det sista mandatet ska innehåsa av kommunstyrelsens förste vice ordförande (för tillfället Ulf Molin). Utöver ledamöterna ingår tre förvaltningsrepresentanter och kommunens handikappombud, vars roll beskrivs närmare nedan.

Rådets nuvarande befogenheter och sammansättning slås fast i en "arbetsordning" från 2014. Där beskrivs rådet som "ett organ för samråd och information mellan funktionshinder- samt handikapporganisationer och kommunen." Det uttalas vidare att "rådet ska vara ett forum för diskussioner mellan parterna" samt "referensorgan i aktuella nybyggnads- och utvecklingsprojekt".⁶⁰ Däremot har rådet inte någon funktion som remissinstans. Funktionshinderorganisationerna har visserligen under en längre tid eftersträvat att funktionshinderrådet ska få en officiell ställning som remissinstans, men kommunen håller än så länge emot.⁶¹ "Vi har en tradition att inte ha råden som remissinstanser", förklarar Ulf Molin, och pekar på att samma hållning gäller gentemot Brottsförebyggande rådet i kommunen. Barbara Struglics Bogs, som representerar brukarkooperativet COOL i funktionshinderrådet, tolkar kommunens motvillighet lite annorlunda: "De tyckte väl att vi inte skulle vara med i de där processerna, att det är jobbigt om vi lägger oss i för många processer."⁶²

Trots detta tycker Barbara Struglics Bogs ändå att funktionshinderrådet fungerar "i allmänhet ganska bra". Det är visserligen synd att medelåldern i rådet är hög, medger

⁵⁹ Höganäs kommun. Kommunala funktionshinderrådet-KFR.

<https://www.hoganas.se/Invanare/omsorgochhjalp/funktionsnedsattning2/Kommunala-funktionshinderradet/> [Besökt 191030].

⁶⁰ Höganäs kommun. Arbetsordning för kommunala funktionshinderrådet, KFS 2014:26.

⁶¹ Frågan behandlades som senast vid sammanträdet 2019-09-30. Se protokoll, § 432.

⁶² Struglics Bogs är även ledamot av kommunfullmäktige för Kristdemokraterna. I rådet representerar hon dock enbart COOL och uttalar sig här uteslutande utifrån den rollen.

Aktiv involvering och funktionshinderråd i Skåne

hon, och hon funderar på om det kan bidra till att en del frågor återkommer om och om igen.

Det kanske är så att när man har nått en viss ålder så hänger man sig fast vid vissa saker. Men när man jobbar i ett kommunalt handikappråd måste man se positivt på saker och hitta lösningar på de problem vi har. Då måste man även från handikapporganisationernas sida gå vidare och inse att kommunen har de resurser de har.

Barbara Struglics Bogs, COOL Höganäs

Bengt Silfverstrand, ordförande för DHR Höganäs och även han ledamot av rådet, har en mer kritisk hållning.⁶³ Enligt honom beror det faktum att många ärenden kvarstår år efter år på att kommunen inte vidtar de åtgärder som krävs. "Det är väldigt få ärenden som kan avskrivas så att man kan säga 'ja, nu är det där problemet ur världen'", menar Silfverstrand. "De frågor vi tar upp, de kommer inte till utförande."

Handikappombudet

Höganäs har även sedan 2008 haft ett så kallat handikappombud, vars roll är att ge stöd till privatpersoner med funktionsnedsättning och, där det behövs, föra deras talan gentemot kommunen. Handikappombudet fungerar därmed som en form av aktiv involvering som inte kräver att personer med funktionsnedsättning ska delta i en förening för att de ska kunna komma till tals.

Enligt såväl kommunföreträdare som representanter för funktionshinderorganisationerna har handikappombudet varit en mycket uppskattad och välanvänd tjänst. Barbara Struglics Bogs framhåller även att Höganäs handikappombud är unikt – enligt henne har ingen annan svensk kommun något liknande.

Från början anställdes ombudet av HSO Höganäs med finansiering från kommunen, men 2011 flyttades ansvaret så att ombudstjänsten upphandlades direkt av kommunen. Sylvia Månsson, som varit handikappombud sedan rollen skapades, gick nu över i anställning hos EiA Utbildning AB. Sedan dess har hon utfört ombudsrollen med hjälp av EiA:s grundare Eina Linder. Rent organisatoriskt sorterar handikappombudet direkt under kommunstyrelsen och lämnar även en årlig verksamhetsberättelse till den instansen. Föreningarna slår dock vakt om handikappombudets oberoende: "Är man ombud", säger Bengt Silfverstrand, "då företräder man den kategori människor man är ombud för – man företräder *inte* kommunen."

Det har emellertid inte hindrat handikappombuden från att bistå kommunen i en rad plan- och processärenden. Inte minst har handikappombuden utformat kommunens funktionshinderspolitiska strategidokument, Plan för tillgänglighet och delaktighet.⁶⁴

⁶³ Även Bengt Silfverstrand har ett politiskt engagemang och har tidigare suttit i både Höganäs kommunfullmäktige och i riksdagen för Socialdemokraterna. I rådet representerar han dock enbart DHR och uttalar sig här utifrån den rollen.

⁶⁴ Höganäs kommun. 2015. Plan för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2016-2020.

Fallstudier av tre kommuner

De har också hjälpt till med att ta fram Höganäs kommuns tillgänglighetsguide, en digital förteckning över tillgängligheten i alla allmänna lokaler i kommunen.⁶⁵

Utöver dessa uppdrag har handikappombuden också arbetat uppsökande för att på olika sätt involvera personer med funktionsnedsättning i kommunens processer. De har bland annat deltagit i såväl HSO Höganäs styrelsemöten som vid de lokala funktionshinderföreningarnas årsmöten. De har också gjort särskilda insatser för barn med funktionsnedsättning i kommunen, till exempel genom att närvara vid sarskolans föräldramöten. Ulf Molin påpekar vidare att handikappombuden vid ett flertal tillfällen ingripit i enskilda fall som rör barn med funktionsnedsättning.

Sylvia Månsson och Eina Linder själva beskriver det som att uppdraget som handikappombud har utvecklats över tid, från en angelägenhet enbart för funktionshinderföreningarna till en funktion som används allt mer av de kommunala förvaltningarna. "Ombudets arbetsuppgifter har ökat i takt med att tjänsten blev känd i Höganäs kommun", skriver de.

EiA Utbildnings uppdrag som handikappombud tog emellertid slut i början av 2019, i och med att Sylvia Månsson går i pension. I skrivande stund genomför kommunen en upphandling av ett nytt handikappombud, en process som kantats av svårigheter. Redan från början ifrågasatte Barbara Struglics Bogs klokheden i att försöka upphandla en sådan tjänst.

Vi försökte förklara att man inte kan göra en upphandling på ett handikappombud. Det är ju inte 10 000 liter mjölk vi beställer, liksom, utan det här handlar ju om mjuka värden.

Barbara Struglics Bogs, COOL Höganäs

Än så länge har hon haft rätt – kommunen har redan varit tvungen att göra om upphandlingen två gånger eftersom få eller inga anbud kommit in. En annan avskräckande faktor hon ser är att kommunen satt upp för många och för tekniska sökkriterier. Bengt Silfverstrand instämmer i detta, och lägger till att han har svårt att se att företag och andra större aktörer skulle vara intresserade av ett förhållandevis litet uppdrag med så pass omfattande krav.

Vid intervju tillfället var Ulf Molin hoppfull om att frågan skulle gå att lösa. Strax innan rapporten färdigställdes kom dock beskedet att även det tredje upphandlingsförsöket misslyckats. Istället har kommunen bestämt sig för att försöka anställa ett nytt ombud direkt. Enligt Helsingborgs Dagblad erbjöds HSO Höganäs själva möjligheten att anställa det nya ombudet, något de dock avböjde. I artikeln är Bengt Silfverstrand kritisk mot beslutet och menar att det äventyrar ombudets oberoende.⁶⁶

⁶⁵ Höganäs kommun. Tillgänglighetsguide.

<https://www.hoganas.se/Invanare/omsorgochhjalp/Tillganglighet/tillganligshetsguiden/> [Besökt 191030].

⁶⁶ Berkmo, M. Funktionshinderombudet blir inte fristående – Höganäs kommun anställer. Helsingborgs Dagblad, 2019-11-04. <https://www.hd.se/2019-11-04/funktionshinderombudet-blir-inte-fristaende-hoganas-kommun>

Aktiv involvering och funktionshinderråd i Skåne

Det kommer förmodligen dröja ytterligare ett tag innan ett nytt handikappombud kan vara på plats. Medan rekryteringen pågår fortsätter Sylvia Månsson att bistå funktionshinderrådet och kommunen med vissa sysslor.

Barnrätt och jämställdhet

Som redan påpekats har funktionshinderrådet i Höganäs en relativt hög medelålder. I den mån barns synpunkter representeras sker detta i andra hand, genom till exempel FUB:s eller COOL:s försorg. Detta är ett problem som kommunen sliter för att råda bot på. Enligt Ulf Molin har yngre personer deltagit i rådet under kortare perioder, men "av olika anledningar" har det varit svårt att hålla kvar dem. Detta är knappast unikt för Höganäs. Utmaningen blir än större eftersom funktionshinderorganisationerna, som ju ansvarar för att befolka rådet, får allt svårare att engagera barn och ungdomar.

Kommunen tar vissa steg för att möta barn och ungdomar på deras villkor, bland annat genom att arrangera olika aktiviteter. Kommunens aktiviteter – däribland dem som anordnas under skolloven – är vanligtvis inriktade mot brett definierade grupper av barn och ungdomar. Men enligt Ulf Molin förekommer det även att kommunen anordnar särskilda aktiviteter för barn och unga som är brukare i LSS-verksamheter, där detta önskas av brukarna själva eller av deras vårdnadshavare.

Enligt såväl intervjupersoner som enkätrespondenter arbetar funktionshinderrådet sällan med barnrättsfrågor på ett mer avancerat och strategiskt plan. Om situationen för barn och ungdomar med funktionsnedsättning diskuteras är det som oftast utifrån konkreta frågor, som till exempel LSS eller fysisk tillgänglighet i skolor.

Rådet bedriver jämställdhetsarbete på ungefär samma sätt: jämställdhet mellan män och kvinnor med funktionsnedsättning är sällan ett uttalat diskussionsämne i sig, men kan dyka upp som en aspekt av andra, mer praktiska frågor. Ulf Molin nämner som exempel att den kommunala simhallen nyligen infört ett könsneutralt omklädningsrum, för att underlätta för brukare som har assistenter av ett annat kön än dem själva.

Arbetet framöver

Även om arbetet med aktiv involvering av personer med funktionsnedsättning fungerar relativt väl i Höganäs finns det saker som kan bli bättre. Barbara Struglics Bogs lyfter särskilt frågan om personligt ombud. Tjänsten personligt ombud infördes i Höganäs kommun år 2015 efter en segdragen rekryteringsprocess. Det personliga ombudets uppgift skulle vara att ge konfidentiellt stöd åt vuxna med psykiska funktionsnedsättningar och föra deras talan gentemot kommunen. Redan 2016 slopades dock tjänsten igen eftersom den ansågs vara för dyr i förhållande till hur få som hade använt den under det år som gått.⁶⁷

Barbara Struglics Bogs menar ändå att det personliga ombudet behövs, och att det är naivt att tro att en tjänsteperson inom psykiatrin i öppenvården skulle kunna klara

⁶⁷ Berkmo, M. Personligt ombud avskaffas. Helsingborgs Dagblad, 2016-03-06. <https://www.hd.se/2016-03-06/personligt-ombud-avskaffas> [Besökt 191031].

Fallstudier av tre kommuner

uppgiften istället. Det är att missförstå personerna i den här målgruppen, anser Struglics Bogs. ”De kommer aldrig söka sig till någon person som sitter på en kommun, oavsett om den personen [rapporterar vidare] eller inte.” Bortom den rent praktiska nyttan argumenterar hon också för att det personliga ombudet, liksom handikappombudet, har en viktig demokratisk funktion.

Bengt Silfverstrand vill å sin sida att kommunen ska ändra formerna för bidrag till det lokala föreningslivet. Framför allt efterfrågar han vad han kallar en ”aktivitetsparameter” – det vill säga, att föreningarnas aktivitetsnivå tas i beaktande, så att de som gör mycket också får bidrag som täcker deras omkostnader. Enligt honom hade rådet och kommunen redan kommit överens om att tillämpa en sådan finansieringsmodell – vilket i praktiken skulle innebära ökade anslag för flera aktörer – och han blev därför upprörd när kommunfullmäktige avsåg en höjning av bidragen till föreningar i september 2019. Ulf Molin bestrider Silfverstrands påstående om att det skulle ha funnits en överenskommelse om finansiering utifrån aktivitetsnivå. Protokoll från rådets sammanträden under 2018 och 2019 beskriver endast att förslaget om aktivitetsbaserad ersättning tagits upp i kommunens budgetarbete.⁶⁸

5.3. Ystad

Ystad har nästan 30 000 invånare och är en mindre stad (kommungrupp C6). SKL definierar detta som kommuner där den största tätorten har mellan 15 000 och 40 000 invånare. Utpendling förekommer, men är inte kännetecknande.

Ystads funktionshinderråd är unikt. Det är nämligen det enda funktionshinderrådet i Skåne som är helt och hållet fristående från den kommunala förvaltningen och politiken. I Ystads tillgänglighetsråd representerar alla ledamöter funktionshinder- eller pensionärsföreningarna, och kommunen har inget inflytande över hur rådets organiserar sig och arbetar. Varken tjänstepersoner eller förtroendevalda är representerade. I praktiken innebär detta att Ystads tillgänglighetsråd är fullständigt självstyrande.

Det ursprungliga funktionshinderrådet inrättades på 1970-talet. Under ett tjugotal år fungerade det som ett kommunalt organ, tills det år 1999 bröts loss från Ystads kommun för att bli fristående. Nio år senare, 2008, slogs rådet samman med HSO Ystad och bytte då officiellt namn till Ystad Handikappråd/HSO. 2012 ändrades namnet igen, till Ystad Tillgänglighetsråd/HSO (YTR-HSO).⁶⁹

I och med sammanslagningen är alla medlemsförbund i HSO också medlemmar av tillgänglighetsrådet. Arbetet leds dock av en styrelse, som består av tre ledamöter, två ersättare, en kassör och en ordförande. Sedan rådet blev fristående har Sven-Åke Yngve varit ordförande. Under hans tid har rådet bedrivit ett mycket aktivt arbete i kommunen och har ofta synts i de lokala medierna. På det sättet har rådet fungerat som en sorts megafon för den lokala funktionshinderrörelsens hjärtefrågor. Men

⁶⁸ Jfr. Höganäs kommun, Protokoll kommunala funktionshinderrådet fr. o. m. 2018-10-01 t.o.m. 2019-05-06.

⁶⁹ Ystad Tillgänglighetsråd/HSO. Om oss. <http://www.ystadtillganglighetsrad.se/om-oss> [Besökt 191031].

Aktiv involvering och funktionshinderråd i Skåne

man har också arbetat på mer konkreta sätt, till exempel genom att författa yttranden i olika kommunpolitiska frågor. För en utomstående kan det emellertid vara svårt att få översikt över allt som rådet gör, eftersom mötesprotokoll inte offentliggörs på hemsidan eller i någon annan kanal.

Samverkan med kommunen

Trots rådets självständighet samarbetar man med kommunen på många sätt, förklarar Yngve. Utöver de fyra rådssammanträden om året som stadgarna föreskriver har rådet även ett antal samverkansmöten med kommunala nämnder och kommunstyrelsen. ”Vi har ju ändå nära kontakt med politiker”, säger Sven-Åke Yngve. Samtidigt menar han att det har blivit lite svårare att knyta dessa kontakter i och med att Ystads kommun inte längre har någon tillgänglighetsrådgivare.

Det var ju stor skillnad [när det fanns en tillgänglighetsrådgivare]. Då fick vi mycket nära kontakt med allt, med vad som händer. Vi har inte riktigt samma kontakt nu, men vi jobbar på att få det bättre.

Sven-Åke Yngve, ordförande YTR-HSO

YTR-HSO arbetar nu för att få tillbaka tillgänglighetsrådgivaren, berättar Vicki Svedrell som är aktiv i rådet och tills nyligen satt som ledamot för Synskadades riksförbund i styrelsen. Hon har även tidigare varit ersättare i kommunfullmäktige, och där har hon och en partikamrat motionerat för att återinföra tillgänglighetsrådgivartjänsten samt tjänsten som heminstruktör för syn- och hörselskadade.⁷⁰

Från kommunens sida är man i stort sett nöjd med samarbetet. Jenny Blom är tjänsteperson vid förvaltningen för social omsorg och är även sammankallande för kommunens regelbundna samverkansmöten med tillgänglighetsrådet och Ystads pensionärsråd (YPR). Hennes intryck är att det är en aktiv organisation som engagerar många. Hon poängterar att det tidigare rått vissa oklarheter kring kommunens finansiering av tillgänglighetsrådet, med bidrag som betalats ut av såväl kommunstyrelsen som flera av förvaltningarna. Detta har nu strömlinjeformats genom ett beslut om att alla ansökningar om bidrag ska skickas till kommunstyrelsen, vilket har gjort att de nu har en bättre överblick. Kommunen tillhandahåller även de lokaler som tillgänglighetsrådet använder sig av.

Jenny Blom lyfter även fram tillgänglighetsrådets roll som remissinstans – en roll som hon uppskattar att rådet fyller tre till fem gånger om året. Remissfunktionen har till och med formaliserats av kommunen, berättar hon. Sedan ett par år tillbaka använder alla förvaltningar nämligen samma mall för tjänsteskrivelser, och i mallen ställs frågan om huruvida tillgänglighetsrådet berörs av ärendet. Om svaret är ja ska en remiss skickas till dem. Jenny Blom förklarar att mallen togs fram för att försöka tillmötesgå tillgänglighetsrådets önskemål.

⁷⁰ Svedrell representerade Vänsterpartiet i Ystads kommunfullmäktige, och sitter fortfarande med i den lokala partistyrelsen. Här uttalar hon sig dock enbart som medlem av SRF och YTR-HSO.

Fallstudier av tre kommuner

Tillgänglighetsrådet har ju ställt frågan: "Men får vi verkligen allting som vi ska ha?" De har tyckt att de har fått för lite på remiss. Så då tar vi fram det här arbetet, för det får ju inte glömmas bort.

Jenny Blom, Ystads kommun

Mallen innehåller även påminnelser om andra rättighetsperspektiv, bland annat en fråga om huruvida barn berörs av ärendet.

Arbete för fysisk tillgänglighet

Ystads tillgänglighetsråd arbetar mycket med tillgänglighet i den fysiska miljön, såväl byggd som naturlig. Till viss del har detta att göra med Ystads särskilda karaktär, med många kulturhistoriska miljöer som skapar särskilda utmaningar vad gäller tillgänglighet. Sven-Åke Yngve beskriver bland annat en skrivelse om det centrala torget i Ystad, Stortorget, som rådet nyligen lämnat till kommunen.

[Stortorget] är belagt med stor gatsten. Och det är helt omöjligt att ta sig fram på. Det hoppar så att man kan knappt sitta i rullstolen, och har man värk kan du aldrig köra där... Och stan ska ju vara för alla, det står ju i lagen.

Sven-Åke Yngve, ordförande YTR-HSO

Det finns även flera skyddade byggnader i centrala Ystad som är alltigenom otillgängliga. Det finns i viss mån en målkonflikt här, där kravet på god tillgänglighet i offentliga miljöer måste vägas mot behovet av att värna kulturminnen. Tillgänglighetsrådet har dock några exempel på när man har lyckats nå rimliga lösningar. Bland annat fick man nyligen till stånd en mängd anpassningar av Ystads kloster.

Klostret grundades på 1200-talet och är en av Ystads mest populära turistdestinationer. Byggnaden är naturligtvis långt ifrån tillgängligt utformad, och skapar särskilda hinder för personer med rörelse- eller synnedsättning. Efter att ha uppmärksammat detta under en längre tid lyckades tillgänglighetsrådet till slut förmå kommunen att göra vissa anpassningar. Nu kan även den som sitter i rullstol ta sig runt i hela anläggningen, med hjälp av ramper och en hiss till de övre våningarna. De historiskt känsliga miljöerna värnas samtidigt genom att ramperna inte är fast installerade, utan kan tas bort och flyttas vid behov. Enligt Sven-Åke Yngve är detta en framgång som han och hans kollegor i rådet är mycket stolta över.

Tillgänglighetsrådet har även arbetat för att tillgängliggöra naturen i Ystad. Just nu driver man frågan om att anlägga ett tillgängligt havsbad. Vicki Svedrell berättar att en grupp ungdomar, bland dem en person som använder permobil, har lämnat in ett medborgarförslag om att bygga en lösning vid en av Ystads stränder som gör det möjligt för personer som sitter i rullstol eller liknande att ta sig ner i vattnet. Tillgänglighetsrådet stöttar förslaget och försöker övertala kommunen att anslå pengar till att bygga en sådan lösning.

Tillgänglighetsrådet tar sig även an mer ambitiösa projekt. Sven-Åke Yngve nämner ett aktuellt exempel: I Ystads kommun ligger fornlämningen Ales stenar, ett av Sveriges viktigaste landmärken som besöks av omkring 700 000 turister årligen.

Aktiv involvering och funktionshinderråd i Skåne

Området kring Ales stenar är dock inte tillgängligt, något som Ystads kommun också upplyser om på sin hemsida. ”Att komma upp till Ales stenar om man är funktionshindrad eller sitter i rullstol är tyvärr inte möjligt”, skriver man.⁷¹

Detta vill tillgänglighetsrådet åtgärda, men det ligger utanför deras normala verksamhetsområde: eftersom den 1 400 år gamla skeppssättningen är ett riksintresse förvaltas den av Statens fastighetsverk (SFV). Därför har man beslutat att anmäla SFV till Diskrimineringsombudsmannen (DO) för bristande tillgänglighet. Sven-Åke Yngve inväntar nu besked. ”Jag är inte så där väldigt optimistisk”, medger han, ”men man måste ju försöka med nåt. Det är ju lite galet att inte alla kan komma upp där.”

Detta kan ses som en tydlig fördel med att vara helt och hållet självständiga. Som kommunal instans hade det antagligen varit avsevärt svårare att göra en sådan anmälan.

Barnrätt och jämställdhet

Medelåldern i rådet är hög. Många av dem som deltar är pensionärer och är även aktiva i de lokala pensionärsföreningarna. Paradoxalt nog kan detta ses som ett resultat av att rådet är så pass aktivt och välfungerande: den stora mängden möten och aktiviteter som sker i rådets regi gör arbetet minst sagt tidskrävande. För den som har mindre fritid – eller inte är så involverad i föreningslivet – kan det bli svårt att hålla sig uppdaterad om allting som händer.

Eftersom barn och ungdomar med funktionsnedsättning sällan om någonsin själva deltar i tillgänglighetsrådets verksamhet behöver deras perspektiv representeras på andra sätt. Enligt Leif Nielsen, ledamot för Hörselskadades riksförbund i tillgänglighetsrådet, arbetar rådet mycket med barnkonventionen. ”Vi läser och försöker genomföra det som står i den”, säger han.

Vicki Svedrell lyfter ett antal mer konkreta steg som tas för att involvera barn och ungdomar i rådets verksamhet. Hon nämner bland annat att man har haft särskilda aktivitetsdagar på biblioteket och liknande där man har informerat om barn- och funktionsrätt. Ibland pratar rådsmedlemmar även inför elever från gymnasiets omvårdnadsprogram om vilka rättigheter och behov barn med funktionsnedsättning har. Vicki Svedrell berättar också att man har genomfört en större inventering av tillgängligheten vid kommunens lekplatser, ”för att uppmärksamma hur barn och föräldrar med funktionsnedsättning ska kunna få tillgång till dessa på samma villkor som barn och deras föräldrar utan funktionsnedsättning.”

Ystads kommun har även ett särskilt ungdomsfullmäktige som har funnits sedan 2008. Tillgänglighetsrådet har besökt ungdomsfullmäktige och informerat om sin verksamhet, men det har hittills inte lett till något närmare samarbete. Jenny Blom poängterar dock att ungdomsfullmäktige har särskilda grupper knutna till var och en

⁷¹ Ystads kommun. Kåseberga och Ales stenar. <https://www.ystad.se/turism/se-och-gora/sevardheter-och-besoksmal/kaseberga-och-ales-stenar/> [Besökt 191103].

Fallstudier av tre kommuner

av nämnderna och förvaltningarna. Där kan man med fördel lyfta ärenden som har relevans för såväl funktionsrätts- som barnrättsområdet.

Ungdomsfullmäktige har även en egen app vid namn *Listen app*. Den kan användas för att tycka till i kommunala frågor och även lämna egna förslag på förändringar. Den verkar dock föra en tynande tillvaro på kommunens webbplats. ”Den blev väl inte så populär”, säger Jenny Blom och lägger till att det var svårt att skapa kännedom om appen och få målgruppen att använda den.

Tillgänglighetsrådet verkar inte ha någon mer etablerad strategi för jämställdhetsintegrering. Enligt Vicki Svedrell finns det en uttalad önskan om kvinnor ska väljas till olika styrelseposter, ”för att åtminstone i någon mån utjämna könsskillnaderna”. För tillfället består styrelsen dock enbart av män, med undantag för en av ersättarna. De som har deltagit i undersökningen har inte heller kunnat ge några konkreta exempel på när tillgänglighetsrådet har arbetat med jämställdhetsfrågor, eller utifrån ett jämställdhetsperspektiv.

5.4. Sammanfattning

I fråga om aktiv involvering av personer med funktionsnedsättning sticker Trelleborgs, Höganäs och Ystads kommuner ut från mängden. Trelleborg har frångått traditionella sammanträden av sitt funktionshinderråd för en behovsbaserad remissfunktion; i Höganäs har ett mycket aktivt samråd kombinerats med en särskild ombudsfunktion; och i Ystad har funktionshinderrörelsen helt tagit över rådet och frikopplat det från kommunen.

De tre kommunerna har olika förutsättningar och till viss del har detta föranlett de lösningar som valts. I alla tre kommuner har de nya lösningarna också skapat nya utmaningar som behöver lösas. För att nämna några exempel: I Trelleborg behöver den nya remissfunktionen fortfarande implementeras på ett sätt som motsvarar de olika funktionshinderorganisationernas behov och önskemål, inte bara kommunens. I Höganäs har ombudstjänsten visat sig vara väldigt knuten till en specifik utförare som nu är svår att ersätta. I Ystad, slutligen, har rådets självständighet skapat en distans till kommunen som inte alltid är av godo. Alla tre kommuner har dessutom problem med att få in barn- och ungdomsperspektiv i arbetet med aktiv involvering (ett problem man delar med de flesta andra kommuner i Skåne).

I det långa loppet är Trelleborg, Höganäs och Ystad antagligen ändå på rätt väg. Var och en upprättar nödvändiga premisser för ett arbete med aktiv involvering som på riktigt motsvarar det som föreskrivs i funktionsrättskonventionen. Samråden bör ägna sig mer åt specifika frågor – till exempel enligt ett remissförfarande. Även individer och grupper som står långt ifrån de etablerade funktionshinderorganisationer bör få komma till tals – till exempel genom ett funktionshinderombud. Och samråden måste ske på funktionshinderrörelsens villkor – till exempel genom att funktionshinderrörelsen helt och hållet tar över ansvaret.

6. Slutsatser och rekommendationer

Aktiv involvering, som det används i funktionsrättskonventionen, är relativt nytt som begrepp. Men den bakomliggande principen är knappast ny i Sverige, där vi sedan länge har haft starka korporativa strukturer – det vill säga, garanterat inflytande för aktörer i civilsamhället – på alla samhällsnivåer. På det funktionshinderspolitiska området har den gängse formen för detta sedan 1970-talet varit funktionshinderrådet, där representanter för funktionshinderorganisationer får möjlighet att interagera med företrädare för det offentliga.

Kartläggningen visar att traditionella funktionshinderråd fortfarande är den huvudsakliga metoden för aktiv involvering som tillämpas av Skånes kommuner och av Region Skåne. Endast i ett fåtal kommuner finns andra lösningar, eller ingen lösning alls. Sett till deras formella organisations- och arbetsformer är de skånska funktionshinderråden varandra tämligen lika, men utfallet i praktiken varierar. Några gemensamma utmaningar kan ändå identifieras.

6.1. Slutsatser

I princip alla funktionshinderråd i kartläggningen har en åldrande medlemsbas och svårt att få in yngre ledamöter i råden. Upprinnelsen till problemet ligger åtminstone delvis i att ungas engagemang i civilsamhället har dalat under de senaste årtiondena. Eftersom allt färre barn och unga är aktiva i funktionshinderföreningarna finns det också allt färre barn och unga som skulle kunna utses till ledamöter i råden. Det är även möjligt att rådets arbets sätt avskräcker yngre personer från att engagera sig. Med ett stort antal möten som ofta äger rum under normal kontorstid, och som dessutom innebär att man i förväg måste läsa in sig på omfattande skriftliga underlag, kan den arbetsinsats som krävs te sig övermäktig.

De lokala funktionshinderföreningarna kan behöva hitta nya sätt att locka till sig yngre medlemmar för att säkra återväxten, om de vill att funktionshinderrådet som institution ska överleva på sikt. Samtidigt ligger det i kommunernas och regionens intresse att tänka nytt och försöka hitta andra sätt att involvera barn, unga och andra som av olika skäl inte engagerar sig i föreningar. Det uppenbara sättet att åstadkomma detta är genom digitala lösningar. Vissa kommuner har redan implementerat applikationer och andra digitala verktyg som möjliggör mer begränsade former av medborgardialog, men för att på allvar göra det ett funktionshinderråd gör behövs en bredare upplagd lösning. Det är också möjligt att detta behöver ske på en högre nivå än den kommunala, för att se till att så många som möjligt faktiskt får kännedom om lösningen och blir benägna att använda den.

Det framkommer också att det är få funktionshinderråd som har ordentliga strategier för hur barnrätts- och jämställdhetsperspektivet ska integreras i arbetet, eller ens kunskaper om detta. Länsstyrelsen i Skåne skulle kunna hjälpa till med båda delar, genom att erbjuda utbildningar och metodstöd på området. Kommunerna och regionen själva kan också underlätta arbetet med barnrätts- och jämställdhetsintegrering i funktionshinderspolitiken genom att se till att de

Slutsatser och rekommendationer

tjänstepersoner som är knutna till rådet har kunskaper på området. Det kan också vara en god tanke att etablera samarbeten med ungdomsråd eller ungdomsfullmäktigen, där sådana finns.

Representation kan vara en utmaning även på andra sätt. "Personer med funktionsnedsättning" är naturligtvis en alltigenom heterogen grupp som utgörs av individer med vitt skilda förutsättningar och behov. Vissa kommuner har försökt att återspegla denna mångfald genom att föreskriva att några särskilt utvalda organisationer ska delta i samråden med funktionshinderrörelsen. I praktiken kan det dock vara svårt att fylla dessa kvoter. Lösningen skulle kunna vara att satsa mer på uppsökande arbete, där någon från kommunens eller regionens sida får i uppdrag att ta reda på vad personer från det fullständiga spannet av fysiska, psykiska, intellektuella eller sensoriska funktionsnedsättningar tycker och tänker om olika frågor. Detta skulle förvisso kräva en något större administrativ insats från förvaltningens sida. I gengäld kan man dock undvika merkostnader för justeringar i efterhand genom att alla möjliga perspektiv lyfts fram redan före ett beslut, enligt tanken om universell utformning.

I vissa kommuner upplever såväl företrädare för kommunen som organisationsrepresentanterna att kunskaperna brister om hur de kommunala beslutsprocesserna egentligen fungerar. Detta försvårar arbetet i funktionshinderråden, då man upplever att tid slösas bort på ärenden som egentligen borde hanteras någon annanstans, alternativt har tagits upp ett antal gånger redan. Därför efterfrågar vissa en grundutbildning i hur kommunalt arbete går till. HSO Skåne erbjuder redan sina representanter något liknande, men fler skulle kunna dra nytta av detta. Även detta skulle Länsstyrelsen i Skåne kunna erbjuda i någon form, eller i varje fall utforma för kommuners och regionens bruk.

Men problembeskrivningen går också att vända på: Om de som deltar i råden använder råden på ett annat sätt än vad som är tänkt, är det då inte möjligt att det är arbetsformerna det är fel på, snarare än att deltagarna gör fel? I första hand ska ju funktionshinderråden svara mot funktionshinderrörelsens behov och förutsättningar, inte kommunens eller regionens. Uppenbarligen är det många som känner ett behov av att använda funktionshinderråden för att lyfta frågor som ligger nära dem och deras medlemmar, och som påverkar deras vardag. Det bör undersökas om dessa frågor kan hanteras i funktionshinderråden på något annat sätt än enbart genom att säga att de egentligen borde hanteras någon annanstans. Ibland är detta oundvikligt – det är till exempel inte lämpligt att funktionshinderråden ska befatta sig med frågor som rör enskilda personer – men om det handlar om saker som enkelt avhjälpas hinder i gatumiljön eller liknande ligger det i kommunens eller regionens intresse att vara mer tillmötesgående. Risken är annars att deltagaren förlorar tron på att det går att påverka genom funktionshinderrådet, eller ens att kommunen eller regionen verkligen lyssnar.

Hur ska då dessa frågor bemötas istället? Systemet med förmöten eller separata möten med förvaltningsrepresentanter som tillämpas av vissa råd kan vara ett sätt att lösa de enklare frågorna snabbt och smidigt, så att huvudmötet kan fokusera på mer övergripande frågor i kommunen och regionen. Ett annat sätt kan vara att se till

Aktiv involvering och funktionshinderråd i Skåne

att man kan upprätta ärenden enligt det förfarande som kommunen eller regionen föredrar under mötet, eller strax därefter.

Detta förutsätter dock att det finns en tydlighet kring vad som händer med de frågor som tas upp i rådet. Många upplever att detta brister i nuläget: rådets synpunkter och kommentarer tas emot av kommunen eller regionen, men återkopplingen om vilka beslut som fattas uteblir. I värsta fall riskerar detta att skapa rena svekdebatter, om funktionshinderrådet upplever att de har fått gehör i en fråga men en tid senare blir varse att politikerna eller förvaltningen har beslutat tvärtemot deras önskemål.

Ökad tydlighet i beslutsgången skulle möjligtvis kunna åstadkommas genom de digitala verktyg för medborgardialog som nämns ovan, men det är en lösning på längre sikt. Redan nu skulle emellertid många kommuner och regionen kunna vinna mycket med små medel genom att använda sig av den befintliga webbplatsen för att publicera kallelser, protokoll och annan information om rådets arbete. Vissa kommuner gör redan detta, men det finns rum för förbättring – inte minst vad gäller att göra informationen lättillgänglig, tydlig och aktuell. Detta underlättar inte bara för dem som redan deltar i rådets verksamhet, utan även för dem som är intresserade av rådets verksamhet och kanske vill engagera sig själva.

Det är naturligtvis också värt att påminna om att funktionshinderråd inte är den enda tänkbara formen av aktiv involvering av personer med funktionsnedsättning. Som institution kan funktionshinderrådet till och med vara otillräckligt för att tillgodose alla relevanta målgrupper och perspektiv. Därför ankommer det på aktörer i offentlig sektor – i egenskap av skyldighetsbärare enligt funktionsrättskonventionen – att hitta andra sätt att involvera individer och grupper som av olika skäl står utanför funktionshinderrådets verksamhet. Här kan man med fördel dra nytta av till exempel Europeiska koden och, från och med 2020, Myndigheten för delaktighets metodstöd för aktiv involvering. Även Rivkraft, MFD:s undersökningspanel för personer med funktionsnedsättning, är användbar som resurs och modell.

6.2. Rekommendationer

Utifrån de ovanstående slutsatserna gör vi följande rekommendationer för hur Skånes kommuner och region samt Länsstyrelsen i Skåne kan utveckla arbetet med aktiv involvering av personer med funktionsnedsättning i beslutsprocesser.

Funktionshinderråd och andra former av aktiv involvering måste svara mot funktionshinderrörelsens behov och intressen.

Detta är en grundläggande princip som följer av funktionsrättskonventionen. Därför bör principen också återspeglas i rådets arbetsformer. Konkret innebär det till exempel att representanterna för funktionshinderorganisationerna ska ha möjlighet att utforma dagordningar och lyfta sina egna frågor.

Bedriv aktiv involvering på andra sätt än enbart genom funktionshinderråd.

Funktionshinderråden står inte i begrepp att försvinna, men det är tydligt att många upplever dem som otillräckliga, inte minst eftersom delar av den avsedda

Slutsatser och rekommendationer

målgruppen inte kommer till tals. Därför har kommuner, regioner och myndigheter ett ansvar för att involvera dessa grupper på andra sätt och arbeta uppsökande.

Skapa rutiner för när och hur personer med funktionsnedsättning ska involveras.

Det finns en uppfattning bland vissa organisationsrepresentanter att funktionshinderrörelsen inte alltid rådfrågas om frågor som påverkar dem. Ett sätt att minska risken för att detta sker är att liksom Ystads kommun skapa en mall för tjänsteskrivelser som bland annat frågar om ärendet berör funktionshinderområdet. På så sätt blir funktionshinderperspektivet också mer integrerat i alla delar av kommunens eller regionens verksamhet.

Arbeta uppsökande för att involvera personer med olika sorters funktionsnedsättningar.

Under benämningen ”personer med funktionsnedsättning” ryms många grupper och individer med olika behov och intressen. Kartläggningen visar dock att olika grupper representeras olika mycket i traditionella samråd. Föreningar med röststarka företrädare har lättare att komma till tals och vissa personer med funktionsnedsättning saknar helt representation. Kommuner och regioner behöver därför ha en strategi för hur den fullständiga bredden av perspektiv ska tas till vara. En möjlighet är att den tjänsteperson som ansvarar för samrådet också får i uppdrag att arbeta uppsökande för att täcka in alla upptänkliga förutsättningar och behov. Detta är möjligtvis ett ansvar som skulle kunna axlas av ett funktionshinderombud (se nedan).

Förlägg sammanträden till kvällstid så att fler kan närvara.

I nuläget äger de flesta sammanträden av funktionshinderråd rum dagtid. Det är naturligtvis mer praktiskt för en kommun eller region, men för personer som förväntas engagera sig frivilligt (och oavlönat) kan det vara svårt att utebli från arbete eller studier. Intresset för att delta kan minska som en följd av detta, och bland dem som ändå deltar kan en överrepresentation av pensionärer uppstå. Genom att sammanträda utanför ordinarie arbetstider skulle fler få förutsättningarna för att delta.

Påminn om barnrätts- och jämställdhetsperspektiven och etablera samarbeten med andra samrådsfunktioner.

I nuläget saknas ofta ett strukturerat arbete för att lyfta barns rättigheter och jämställdhet mellan kvinnor och män, trots att dessa perspektiv krävs enligt den nationella funktionshinderspolitiken. Det vore därför på sin plats om de tjänstepersoner som ansvarar för funktionshinderspolitiken ser till att påminna om dessa perspektiv vid samråd med funktionshinderrörelsen. Om det finns andra samrådsfunktioner för att ta till vara barns och ungdomars åsikter – till exempel ungdomsfullmäktige, liknande det som finns i Ystad – bör man undersöka om det går att upprätta ett samarbete mellan dessa och funktionshinderrörelsen.

Använd funktionshinderorganisationerna som remissinstans – men på målgruppens villkor.

Ett sätt att skapa mer effektiv och ändamålsenlig aktiv involvering är att använda de lokala funktionshinderorganisationerna som remissinstans, antingen genom ett

Aktiv involvering och funktionshinderråd i Skåne

funktionshinderråd eller i direkt utbyte med de olika organisationerna. Det är dock viktigt att detta inte uppfattas som något som görs enbart för syns skull, och att det sker på organisationernas villkor. Det innebär bland annat att man bör:

- **Göra det tydligt vad man vill ha synpunkter på.**
Tillhandahåll gärna det fullständiga beslutsunderlaget, men peka också ut de områden där det är särskilt angeläget att samråda med funktionshinderrörelsen.
- **Använda klarspråk eller lättläst svenska.**
Det är sannolikt att de som tar emot remissen är frivilligt engagerade lekmän. Det gör det än viktigare att förfrågan anpassas till mottagaren – stora, ogenomträngliga textsjok kan ha en avskräckande effekt. Riktlinjerna för klarspråk är en användbar resurs för detta syfte. I kontakten med vissa målgrupper kan lättläst svenska vara ett bättre val.⁷²
- **Ge målgrupperna tillräckligt mycket tid för att kunna svara och påverka.**
För att en organisation eller ett råd verkligen ska kunna fungera som remissinstans måste de också ha en reell möjlighet att påverka beslutet. Det betyder att remissen måste gå ut så tidigt som möjligt i beslutsprocessen och att målgrupperna måste ha tillräckligt med tid för att sätta sig in i frågan och komma med ett yttrande.

Knyt funktionshinderrådet till kommunstyrelsen, inte till en specifik nämnd.

Organisationsrepresentanter i de kommuner där så redan är fallet lyfter fram detta som en framgångsfaktor. Genom att knyta funktionshinderrådet till en högre nivå signalerar man att funktionshinderfrågor är en tvärssektoriell angelägenhet.

Erbjud utbildningar i kommunala och regionala beslutsprocesser.

Det är svårt att vara delaktig och påverka i sin kommun eller region om man inte vet hur kommunen eller regionen arbetar. Det kan därför vara på sin plats att utbilda och informera om till exempel vem som har ansvar för vilka frågor, och vilka steg som ingår i den politiska beslutsprocessen. Länsstyrelsen i Skåne skulle kunna bidra till detta arbete, till exempel genom att utforma ett ändamålsenligt utbildningsmaterial och göra det tillgängligt för allmänheten i olika digitala kanaler.

Använd digitala kanaler för att förtydliga och förenkla besluts- och samrådsprocesser.

Digitala kanaler kan också användas för att på ett tydligare vis illustrera var någonstans i beslutsprocessen en viss fråga befinner sig. Det kan vara ett sätt att avhjälpa bristen på transparens som många organisationsrepresentanter upplever.

Etablera tydliga rutiner för bevakning och uppföljning av tidigare beslut.

Ett ytterligare sätt att åstadkomma mer transparens i samrådsprocessen är att se till att det finns tydliga rutiner för hur kommunen eller regionen ska återkoppla om

⁷² För mer om klarspråk, se Institutet för språk och folkminnen, <https://www.isof.se/sprak/klarsprak/att-skriva-klarsprak.html>. För mer om lättläst svenska, se Myndigheten för tillgängliga medier, <https://www.mtm.se/produkter-och-tjanster/lattlast/om-latta-texter/>.

Slutsatser och rekommendationer

frågor som lyfts tidigare. Detta skulle till exempel kunna vara en stående punkt på dagordningen vid sammanträden eller en del av underlag som skickas ut i förväg.

Tillsätt ombud som kan föra individers talan samt arbeta uppsökande.

Handikappombudet i Höganäs kommun är en uppskattad och välanvänd tjänst som borde kunna inspirera andra kommuner. Med hjälp av ett ombud för funktionshinderfrågor kan även personer som inte är med i någon funktionshinderorganisation komma till tals. Med tanke på att detta är en högspecialiserad roll – som också har visat sig något svår att rekrytera till – kan det vara på sin plats att flera kommuner samarbetar om tjänsten.

7. Källor

Arnstein, S. (1969) "A Ladder of Citizen Participation", Journal of the American Planning Association, 35: 4.

Berkmo, M. (2019) Funktionshinderombudet blir inte fristående – Höganäs kommun anställer. Helsingborgs Dagblad. <https://www.hd.se/2019-11-04/funktionshinderombudet-blir-inte-fristaende-hoganas-kommun>

Berkmo, M. (2016) Personligt ombud avskaffas. Helsingborgs Dagblad. <https://www.hd.se/2016-03-06/personligt-ombud-avskaffas>.

Committee on the Rights of Persons with Disabilities (FN). General comment No. 7 (2018) on the participation of persons with disabilities, including children with disabilities, through their representative organizations, in the implementation and monitoring of the Convention.

Europarådet (2009) Europeisk kod för idéburna organisationers medverkan i beslutsprocessen. Den svenska översättningen tillhandahålls av MUCF, se <https://www.mucf.se/publikationer/europeisk-kod-ideburna-organisationers-medverkan-i-beslutsprocessen> .

Funktionsrätt Sverige. Här finns vi representerade, <https://funktionsratt.se/vart-arbete/har-finns-vi-representerade/>.

Gejrot, E. och Myrsten, E. (2019) Funktionshinderspoltiken i Skåne – en kartläggning. Rapport, Funka Nu AB.

Göteborgs stad. Anmäl enkelt avhjälpda hinder. <https://goteborg.se/wps/portal/start/kommun-o-politik/hallbar-stad--open-for-varlden/tillganglighet/fysisk-tillganglighet/anmal-enkelt-avhjalpta-hinder/>.

HSO Skåne. "Om oss". <https://hsoskane.se/om-oss/>.

Höganäs kommun. 2015. Plan för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2016–2020.

Höganäs kommun. Arbetsordning för kommunala funktionshinderrådet, KFS 2014:26.

Höganäs kommun. Kommunala funktionshinderrådet-KFR. <https://www.hoganas.se/Invanare/omsorgochhjalp/funktionsnedsattning2/Kommunala-funktionshinderradet/>.

Höganäs kommun. Tillgänglighetsguide. <https://www.hoganas.se/Invanare/omsorgochhjalp/Tillganglighet/tillganligshetsguiden/>.

Institutet för språk och folkminnen, <https://www.isof.se/sprak/klarsprak/att-skriva-klarsprak.html>.

Johansson, H., Johansson L. Scaramuzzi, R (2011) Mellan deltagande och inflytande: En kartläggning av brukarråd i Skånes kommuner. Meddelande från Socialhögskolan, Lunds universitet, 2011:3.

Källor

- Karlsson, Martin, Åström, Joachim (2015) Kan e-petitioner utveckla den representativa demokratin? I: Låt fler forma framtiden! Forskarantologi, SOU 2015:96.
- Kolada. Brukarundersökning (2018) funktionsnedsättning. www.kolada.se
- Kommunallag (2017:725) 8 kap. 3 §.
- Kommunstyrelsen i Lunds kommun. Dnr KS 2017/1093.
- Konstitutionsutskottets betänkande 2015/16: KU14.
- Konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. SÖ 2008: 26.
- Lag (2018:1937) om tillgänglighet till digital offentlig service.
- Landskrona kommunfullmäktige. Arbetsordning för Landskrona stads Tillgänglighetsråd, KF 140224.
- Lika Unika (2019) Lika Unika slutspurtar och går i mål vid årsskiftet. <https://www.likaunika.org/Lika-Unikas-nyheter.html?news=46281>.
- Lokaltidningen i Trelleborg (26 april 2017) Nu ska Trelleborg bli grönare. <https://trelleborg.lokaltidningen.se/nyheter/2017-04-26/-Nu-ska-Trelleborg-bli-grönare-335811.html>.
- Lov om råd eller anna representasjonsordning i kommunar og fylkeskommunar for menneske med nedsett funksjonsevne m.m 17. Juni 2005 nr. 8.
- Malmö stads råd för funktionshinderfrågor. Protokoll 190502.
- Meyers, Stephen (2016) "NGO-lization and Human Rights Law: The CRPD's Civil Society Mandate." Laws 5(21).
- Myndigheten för tillgängliga medier, <https://www.mtm.se/produkter-och-tjanster/lattlast/om-latta-texter/>.
- Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2014) Fokus 14: Ungas fritid och organisering.
- Nordens välfärdscenter. Funktionshinderpolitik i Norden – Ländernas nationella strategier. <https://nordicwelfare.org/funktionshinder/funktionshinderspolitik-i-norden/>.
- Perstorps kommun. Reglemente för Kommunala tillgänglighetsrådet i Perstorps kommun. KF 180919.
- Petitions – UK Government and Parliament. <https://petition.parliament.uk>.
- Plan- och bygglag (2010:900).
- Region Skåne Habilitering och hjälpmedel. Funktionshindersråd. <https://vard.skane.se/habilitering-och-hjalpmedel/om-oss/funktionshindersrad/>
- Region Skåne. Förslag till reglemente för Region Skånes funktionshindersråd från 2019, 190114.

Aktiv involvering och funktionshinderråd i Skåne

Riksdagen. Socialutskottets betänkande 2017/18: SoU5.

Rothstein, Bo (1992) Den korporativa staten. Intresseorganisationer och statsförvaltning i svensk politik. Stockholm: Norstedts.

SKL (2016) Kommungruppsindelning 2017.

SOU 1970: 64. Bättre socialtjänst för handikappade.

SOU 2019:23. Styrkraft i funktionshinderspolicen.

Standardregler för att tillförsäkra människor med funktionsnedsättning delaktighet och jämlikhet, december 1993.

Statistiska centralbyrån (2019) Deltagandet i de allmänna valen 2018. Rapport.

Sveriges kommuner och landsting (2019) Medborgardialog i styrning.

Sveriges kommuner och landsting. Modellkommuner/Modellregioner för jämställd styrning och ledning.

<https://skl.se/demokratiledningstyrning/manskligarattigheterjamstalldhet/jamstalldhet/jamstalldhetsintegrering/modellkommuner.10200.html>.

Sveriges Radio (2010) "Personrösta hemligt omöjligt för synskadad".

<https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=3995195>

SVT Nyheter (2018) "Så ska valdeltagandet bland personer med intellektuell funktionsnedsättning öka". <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/stockholm/fub-stockholm>.

SVT Nyheter (2019) Trelleborg ska bli en säkrare stad med trygg-appen.

<https://www.svt.se/nyheter/lokalt/skane/saker-stad-med-trygg-appen>.

Trelleborgs Allehanda (2019) Digital tillsyn på LSS-boenden.

<http://www.trelleborgsallehanda.se/trelleborg/kommunen-utrederkameratillsyn-pa-lss-boenden/>.

Trelleborgs kommun (2019) Tjänsteskrivelse, KS 2017/154.

Trelleborgs kommun. Protokoll kommunfullmäktige 2019-02-25.

Wigzell, K. och Larsson, R. (1978) Rapport om handikappråd: en undersökning av handikappråd i kommuner och län. Statens handikappråd.

Ystad Tillgänglighetsråd/HSO. Om oss. <http://www.ystadtillganglighetsrad.se/om-oss>.

Ystads kommun. Kåseberga och Ales stenar. <https://www.ystad.se/turism/se-och-gora/sevardheter-och-besoksmal/kaseberga-och-ales-stenar/>.

Bilaga 1:

Enkätfrågor till funktionshinderråden

Introduktion

Det här är en enkätundersökning som handlar om hur din kommun eller region arbetar med aktiv involvering av personer med funktionsnedsättning.

"Aktiv involvering" är ett begrepp som används i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Det innebär att personer med funktionsnedsättning ska rådfrågas om och få möjlighet att påverka beslut som rör dem själva.

I Sverige sker aktiv involvering ofta genom funktionshinderråd. De kan också kallas för handikappråd, tillgänglighetsråd eller funktionsrättsråd.

Funka står bakom enkäten, på uppdrag av Länsstyrelsen i Skåne län. Vi uppskattar att det tar omkring 15 minuter att svara. Enkäten vänder sig till tre grupper:

- Representanter för organisationer för personer med funktionsnedsättning
- Tjänstepersoner som arbetar med funktionshinderfrågor
- Förtroendevalda som arbetar med funktionshinderfrågor

Har du frågor om enkäten eller om uppdraget? Hör gärna av dig till

Emil Gejrot
Utredare, Funka
emil.gejrot@funka.com
08-555 770 98

Tack för din medverkan!

Om mig

1) Kontaktuppgifter

Namn: _____

E-postadress: _____

2) Jag är...

() Representant för en organisation

() Tjänsteperson vid en förvaltning

Aktiv involvering och funktionshinderråd i Skåne

Förtroendevald politiker

Vilken organisation/förvaltning/nämnd?

3) I vilken kommun/region?*

☐ Bjuv	☐ Kävlinge	☐ Svedala
☐ Bromölla	☐ Landskrona	☐ Tomelilla
☐ Burlöv	☐ Lomma	☐ Trelleborg
☐ Båstad	☐ Lund	☐ Vellinge
☐ Eslöv	☐ Malmö	☐ Ystad
☐ Helsingborg	☐ Osby	☐ Åstorp
☐ Hässleholm	☐ Perstorp	☐ Ängelholm
☐ Höganäs	☐ Simrishamn	☐ Örkelljunga
☐ Hörby	☐ Sjöbo	☐ Östra Göinge
☐ Höör	☐ Skurup	☐ REGION SKÅNE
☐ Klippan	☐ Staffanstorp	
☐ Kristianstad	☐ Svalöv	

4) Jag deltar i det lokala funktionshinderrådet som...

Om du svarar att du inte deltar i funktionshinderrådet eller att något funktionshinderråd inte finns hoppar enkäten över nästa avsnitt, då detta uteslutande handlar om funktionshinderråd.

Ledamot

Ersättare

Bilaga 1:

Enkätfrågor till funktionshinderråden

Tjänsteperson

Jag deltar inte i funktionshinderrådet

Det finns inget lokalt funktionshinderråd

Om funktionshinderrådet

5) Hur fungerar rådet?

Jag tycker att rådet fungerar...

Mycket dåligt

Ganska dåligt

Varken bra eller dåligt

Ganska bra Mycket bra

Varför? Motivera gärna svaret!

6) Hur rådet används

Under min tid har funktionshinderrådet använts som...

Remissinstans

Informationskanal

Forum för organisationernas egna frågor

Annat - beskriv vad: _____

Ge gärna exempel på frågor som rådet tar upp!

7) Rådets möjlighet att påverka beslut

Funktionshinderrådet har kunnat påverka beslut innan de tas.

Ja

Nej

Ge gärna exempel på när funktionshinderrådet har påverkat beslut innan de togs!

8) Inkludering av barn med funktionsnedsättning

Barn med funktionsnedsättning inkluderas i funktionshinderrådets arbete.

Ja, rådet tar hänsyn till barns rättigheter i diskussioner.

Ja, barn med funktionsnedsättning har själva fått komma till tals.

Nej

Jag kommer inte ihåg

Ge gärna exempel på hur barn med funktionsnedsättning inkluderats i funktionshinderrådets arbete.

9) Jämställdhet mellan kvinnor och män med funktionsnedsättning.

Rådet har arbetat för ökad jämställdhet mellan kvinnor och män med funktionsnedsättning.

Ja

Nej

Vet inte

Ge gärna exempel på hur rådet har arbetat för ökad jämställdhet mellan kvinnor och män med funktionsnedsättning.

10) Andra kommentarer om funktionshinderrådet i Region Skåne:

Aktiv involvering i övrigt

11) Andra sätt att uppnå aktiv involvering

Kan personer med funktionsnedsättning påverka beslut i Region Skåne på andra sätt än genom ett funktionshinderråd?

Ja

**Bilaga 1:
Enkätfrågor till funktionshinderråden**

() Nej

Beskriv hur personer med funktionsnedsättning kan påverka beslut i Region Skåne!

Om möjligt, ge exempel på hur barn med funktionsnedsättning kan påverka beslut i Region Skåne.

Om möjligt, ge exempel på utmaningar i arbetet med delaktighet för personer med funktionsnedsättning i Region Skåne. Hur har utmaningarna hanterats?

12) Har du några andra kommentarer om arbetet med aktiv involvering av personer med funktionsnedsättning i Region Skåne?

13) Vilket stöd borde Länsstyrelsen i Skåne län ge för att öka den aktiva involveringen av kvinnor och män samt flickor och pojkar med funktionsnedsättning?

Tack!

Tack för att du har svarat på den här enkäten. Om vi har fler frågor, och om vi har dina kontaktuppgifter, hör vi av oss till dig.

Om du behöver nå oss, var vänlig kontakta:

Emil Gejrot
emil.gejrot@funka.com
08-555 770 98

Bilaga 2:

Intervjuguide fallstudier

Kvalitativa frågeställningar

- Vilka utmaningar identifieras i anknytning till arbetet med delaktighet för kvinnor och män med funktionsnedsättning i kommunerna?
- Kan funktionshinderråden påverka beslut i kommunen innan de tas?
- Vilka exempel på självupplevda hinder som man löst på något vis som man kan/vill dela med sig av till andra kommuner?
- Vilka andra positiva erfarenheter identifieras från kommunernas arbete med aktiv involvering för kvinnor och män med funktionsnedsättning?
- Vilket behov av stöd ser kommunerna för att kunna utöka den aktiva involveringen från alla medborgare och då specifikt från personer med funktionsnedsättning?

Andra frågeställningar

- Vilken typ av frågor hanteras av råden?
 - Omfattas frågor som är relevanta för samtliga grupper av funktionsnedsättningar, dvs inklusive personer med intellektuell, kognitiv och psykisk funktionsnedsättning?
 - Omfattas frågor som har med alla olika delar av kommunens verksamhet att göra, t.ex. skolan, kulturutbud, arbetsmarknad, socialtjänst.
 - Omfattas olika aspekter av tillgänglighet; fysisk och digital tillgänglighet, bemötande och diskriminering?
 - Omfattar rådet frågor som har med olika rättigheter att göra, alltså även frågor utanför området tillgänglighet?
- Hur styrs funktionshinderråden?
- Hur organiserar man i kommunen arbetet med representation i funktionshinderrådet?
- Utifrån nivåerna av deltagande som definieras av Europeiska koden (information, samråd, dialog och partnerskap), i vilket skede bedömer kommunen samt funktionshinderrörelsen att funktionshinderråden involveras i beslutsprocessen?
- Finns det tydlighet i syfte och arbetsformer?
- Vet rådets medlemmar vad de kan påverka?
- Upplever man i rådet att man arbetar effektivt?
- Läggas tid på rätt saker, dvs det som går att påverka?

Bilaga 2: Intervjuguide fallstudier

- Hur följer man upp arbetet i funktionshinderråden?
- Hur upplever man värdet av funktionshinderrådet inom kommunen?
- Hur upplever man värdet av funktionshinderrådet inom funktionshinderrörelsen?
- Ge exempel på upplevt inflytande som funktionshinderrådet har haft
- Ge exempel på förändring av politiska vägval som initierats av funktionshinderrådet
- Vilka utvecklingsformer finns det i kommunen i relation till aktiv involvering av kvinnor och män med funktionsnedsättning?
- Ges utbildningar eller vägledningar i kommunen eller inom funktionshinderrörelsen om att vara förtroendevald?
- Har kommunen andra sätt att arbeta med aktiv involvering? Exempel från olika delar av kommunens verksamhet, t.ex. inklusive LSS-området.
- Hur arbetar kommunerna med exempelvis medborgardialoger eller trygghetsvandringar. Tänker man in medborgare med funktionsnedsättning? Tänker man tillgänglighet?

Trelleborg

- Hur tycker du att tillgänglighetskommittén fungerar?
- Beskriv hur kommittén används! (Till exempel som remissinstans, informationskanal eller forum för organisationernas egna frågor)
- Läggas tiden på rätt saker?
- Kan du ge något exempel på när kommittén har kunnat påverka ett kommunalt beslut?
- Innebar förändringen som nyligen genomfördes en förbättring?
- Hur förankrades förändringen med organisationerna?
- Fick ni tillräcklig information om vad det skulle innebära för er? Fick ni någon utbildning?
- Hur arbetar kommittén med barns rättigheter och jämställdhetsfrågor?
- Driver din förening några särskilda frågor i kommittén?
- Får ni gehör för dessa frågor?
- Hur skulle du förändra kommittén om du fick bestämma?
- Kan personer med funktionsnedsättning påverka beslut i Trelleborg på andra sätt än genom tillgänglighetskommittén? Hur?

Funka Nu AB

Funka startade som ett ideellt projekt inom funktionshinderrörelsen och är idag marknadsledande inom området tillgänglighet med 80 % av Sveriges myndigheter som kunder. Sedan år 2000 är vi ett privatägt bolag och vår nära relation till brukarorganisationerna innebär en unik kvalitetskontroll och förankring.

Vi har kontor i Stockholm, Oslo och Madrid och kunder över hela världen. Funka är en av grundarna till den internationella branschorganisationen för tillgänglighetsexperter, IAAP.

Funka arbetar med tillgänglighet vad gäller innehåll, design och teknik i digitala gränssnitt; webb, IT och dokument i alla tänkbara format, appar och automater men även skyltar och annan information. Vi har även en verksamhetsdel som fokuserar på tillgänglighet i byggd miljö, orientering, akustik och bemötandefrågor.

Våra rekommendationer bygger på internationella riktlinjer, praktisk erfarenhet och vetenskaplig grund. Ca 20 % av bolagets verksamhet finansieras av forskningsmedel och vi samarbetar med flera ledande universitet.

Genom förtroendeuppdrag och standardiseringsarbete sätter Funkas arbete normer för utveckling och analys samt utformning av krav vad gäller tillgänglighet. På uppdrag av EU-kommissionen har vi bland annat utarbetat kontrollmetodik och mätt status på webbtillgänglighet i samtliga EU:s medlemsländer plus Norge, USA, Kanada och Australien.

Vi arbetar aktivt med standardisering på nationell nivå i Sverige, Norge och Spanien samt internationellt och på EU-nivå där vi bland annat har bidragit till gemensamma europeiska krav på tillgänglighet vid offentlig upphandling i EN 301 549.

Funka har på uppdrag av W3C genomfört den auktoriserade översättningen av WCAG 2.0 till svenska och våra experter anses vara världsledande inom webbtillgänglighet.

Funka är EPiServer Solution Partner, Microsoft Partner och Adobe Certified Training Provider. Vi står bakom Funkaportalen, en mötesplats för funktionshinderfrågor.

Bolagsfakta

Styrelsens säte: Stockholm

Styrelsen består av: Patrick Finch (ordförande), Lennart Engelhardt och Mats Wennberg.

Antal anställda 2018: 45

Omsättning 2016: 41 MSEK